

HAZİRAN 2023

ISSN: 2757-5802

EKONOMİ POLİTİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Cilt/Volume: 2 Sayı/Issue: 6
Journal of Political Economy Studies

Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi

Journal of Political Economy Studies

E-ISSN: 2757-5802

Yıl/Year: 2023

Cilt/Vol. : 2

Sayı/No : 6

Kurullar

Editörler

Doç. Dr. Mehmet DAĞ (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Semih Serkant AKTUĞ (Siirt Üniversitesi)

Bilim, Yayın ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Güray YONTAR (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Konstantinos PAPADOPOULOS (Aristotle University)

Doç. Dr. Abdullah Burhan BAHÇE (Dumlupınar Üniversitesi)

Doç. Dr. Elma SATROVIĆ

Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK (Batman Üniversitesi)

Doç. Dr. Meltem İNCE YENİLMEZ (Yaşar Üniversitesi)

Doç. Dr. Oktay KIZILKAYA (Malatya Turgut Özal Üniversitesi)

Doç. Dr. Veysel ERAT (Bitlis Eren Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe CEBECİ (Harran Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Birgül UYAN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Cihat KARTAL (Kırıkkale Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fikret IŞIK (Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan DÖNMEZ (Bitlis Eren Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil GÜZEL (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Khairulla MASSADIKOV (Ahmet Yesevi Üniversitesi)

Dr. Mehmet İhsan EKEN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TAN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Mehmet TAYANÇ (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Namık HÜSEYİNLİ (Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nazlı KEYİFLİ (Gümüşhane Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Saniye Şehnaz ALTUNAKAR MERCAN (Dicle Üniversitesi)

Dr. Zafer EVMEZ (İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Sevim ADIGÜZEL (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zerife YILDIRIM (Harran Üniversitesi)

**Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi, kâr amacı taşımayan bir dergidir.
Yazarlardan hiçbir şekilde ücret talebinde bulunulamaz.**

E-ISSN: 2757-5802

Dergi URL: www.ekonomipolitik.net

İletişim: epolakademi@gmail.com

Yazışma Adresi: [Siirt Üniversitesi, İİBF, Kezer Kampüsü, Merkez, Siirt, 56100](#)

YAYIN İLKELERİ

Genel Şartlar

Dergiye gönderilen makalelerin daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması ve herhangi bir yerde yayınlanması için değerlendirme sürecine girmemiş olması gerekir. Dergiye gönderilen yazılar, ön şartları karşılama halinde hakeme gönderilir. Hakem raporları doğrultusunda makalenin yayınlanıp yayınlanmamasına yayın kurulu karar verir. Yayınlanmayan makaleler yazara geri verilmez.

Dergide yayınlanan makalelerin bilimsel sorumluluğu yazara aittir. Dergide yayınlanmasından sonra makalenin tüm telif hakları Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi'ne aittir. Yayınlanmış makalelerin yazarlarına telif ücreti ödenmez. Makalenin Microsoft Office Word programında yazılmış hali sistem üzerinden gönderilmelidir. E-posta ile makale başvurusu yapılmamaktadır.

Makaleler rtf, doc veya docx biçimlerinde hazırlanabilir. Makale dosyasının ismi yazarların soyadları verilerek kaydedilmelidir. Bu dosyaya makale yazılabilir ya da kopyala/yapıştır yöntemi ile uygun biçime getirilebilir. Makaleler, Microsoft Office Word programında "Times New Roman 12 Punto" karakteriyle ve "1,15" satır aralıklı yazılmalıdır.

Sayfa yapısı A4 seçilmeli; sağ, sol, üst ve alt kenarlardan "2,5 cm" boşluk bırakılmalıdır. Paragraf başlarındaki girinti olmamalı ve paragraf aralarında bir boşluk olmalıdır. Makalede 150 kelimeyi aşmayacak Türkçe ve makale sonunda bir İngilizce özet bulunmalıdır. Türkçe ve İngilizce ayrı ayrı en az 3, en çok 5 adet anahtar kelimeye yer verilmelidir.

Makalede Türkçe ve yabancı dilde başlıklar yer almalıdır. Dergide, kaynak gösterme, metin içinde parantez içinde yazar soy ismi ve yayın yılı olarak verilmelidir. Dergide APA formatı geçerlidir.

Yararlanılan kaynaklar, makalenin sonunda ayrı bir sayfada soy isim sırasıyla ve alfabetik olarak "Kaynakça" başlığı altında gösterilmelidir. Yayınlanmak üzere gönderilen makalelerde yazarların JEL Kodunu belirtmesi gerekmektedir. Türkçe ve yabancı dilde belirtilen anahtar kelimelerin alt kısmına JEL Kodu yazılmalıdır.

Dergiye gönderilen tüm yazılar önce Editörler tarafından bir ön değerlendirmeye tabi tutulur. Dergi kapsamına girmeyen veya bilimsel bir yazı formatına içerik ve şekil şartları açısından uymayan yazılar, hakemlik süreci başlatılmadan geri çevrilir ya da bazı değişiklikler istenebilir. Dergi, sürecin her aşamasında, hakemlerin ve yazarların isimlerinin saklı tutulduğu çift-kör hakemlik sistemini kullanmaktadır. Hakemler tarafından olumlu görüş bildirilerek yayımlanma aşamasına gelen tüm makaleler için son değerlendirme, editör tarafından yapılır. Editör tarafından "yayımlanabilir" kararı verilen makaleler yayım sırasına alınır.

Yazarlar bilimsel etik kurallarına uymak zorundadır. İntihal oranı %20'nin üzerinde olan makaleler yayınlanamaz.

Derginin temel amacı İktisadi ve İdari Bilimler alanına orjinal ve yüksek katkılar sağlamaktır. Dergide İktisat, Maliye, Siyaset ve Kamu Yönetimi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İşletme ve alanla ilgili makalelere yer verilmektedir.

Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi, 2020 yılında yayın hayatına başlamış hakemli bir dergidir. Dergi yılda iki sayı (Aralık ve Haziran) olarak yayınlanmaktadır. Derginin yayın dili Türkçe olup İngilizce makaleler de yayınlanabilmektedir. Dergide İktisadi ve İdari Bilimler konularına ilişkin makalelere yer verilmektedir. Dergi elektronik ortamda yayınlanmaktadır. Ücretsiz ve açık erişimlidir. Makale yayını için yazarlar ücret ödemesi yapamaz.

İNDEKSLER

ACADEMIC RESEARCH INDEX

ASSOS INDEKS

EuroPub DATABASE

GOOGLE SCHOLAR

IDEAL ONLINE

JOURNAL FACTOR

KAYNAKCA.INFO

Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi

Journal of Political Economy Studies

Yıl/Year: 2023, Cilt/Vol.: 2, Sayı/No: 6

İÇİNDEKİLER

Adnan TOPRAK 1-8

Dini Cemaatler Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme
A Sociological Assessment on Religious Communities
Araştırma Makalesi

Necla DEMİR 9-22

Depremlerin Mali Etkileri
Financial Effects of Earthquakes
Araştırma Makalesi

Ercan GÖN & Mehmet GÜVEN 23-41

Örgütsel Güvenin İşgören Performansına Etkileri (Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma)
Effects of Organizational Trust on Employee Performance (A Research in the Mediterranean Region)
Araştırma Makalesi

Dini Cemaatler Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme

Adnan TOPRAK¹

ÖZET

İnsanlar için her dönemde önemini korumuş olan din, gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan gerçekliğini korumaktadır. İnananın din ile olan münasebeti dünyaya adım attığı andan itibaren başlamaktadır. Sosyal bir varlık olan insan yaşama tutunmak için temel ihtiyaçları dışında; başta dini inanç boyutu olmak üzere, psikolojik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını da gidermek durumundadır. Dini inanç nedeniyle oluşan dini cemaatler insanların birtakım manevi, kültürel, sosyal vb. ihtiyaçlarını gidererek hayatlarına anlam katmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada bu alanda daha önce yapılmış bilimsel çalışmaları ışığında; öncelikle din ve cemaat kavramları açıklanacak daha sonra dini cemaatler, oluşumu, nitelikleri ve toplumdaki fonksiyonları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Din Sosyolojisi, Toplum, Din, Cemaat, Dini Cemaat.*

JEL Kodları: P32, Z00

GİRİş

Dini cemaatler sosyal bir varlık olan insanın fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan, insanın hayatını içinde geçirdiği topluluklardır. Cemaatler modern öncesi dönemde kan bağı ya da mekâna bağlıyken, sanayileşmeyle birlikte geçirdiği değişim ve dönüşüm insan yaşamında önemli bir etki yaratmış ve insanın geleneksel bağlarından kopararak yeni ve farklı bir form almasına sebebiyet vermiştir. Modern çağda, ulus veya ulusu kapsayan daha büyük birliktelikler geleneksel cemaatlerin yerini almıştır. Ancak zamanla modern çağın insanlara getirdiği bir takım yükümlülükler, cemaatlerin doğmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan cemaatlerin dini inanç çerçevesinde oluşan nitelikte olanları dikkat çekici bir boyuttadır (Kurttaş, 2017: 41-42).

Toplumların tarihinde insanların hayatını geçirdiği toplumsal hayatta diyalektik ve uzlaşıdan oluşan iki eğilim bulunmaktadır. İlk eğilim kendini cemaat yaşamına adayıp onun içinde varlığını sürdürür diğeri ise bunun tersi olarak kendini cemaat üyelerinden farklı görerek bireyselleşme yoluna gitme şeklinde vukuu bulmaktadır. Söz konusu bu iki eğilim birbirinin zıttı olup neredeyse bütün toplumlarda var olagelmislerdir (Frisbey, 2012: 125).

İhtiyaç ve arzular konusunda sınırı olmayan birey için dizginlemediği takdirde olabilecek kestirmek oldukça güç bir durumdur. Toplumların bu durumu, yani bu doyumsuz olan istekler ve arzuların frenlenmesi ya da makul sayılabilecek bir seviyeye çekilmesi tarih boyunca arayışa konu olmuştur. İşte bu noktada dinin etkinliğinden bahsedebiliriz (Ökten, 2018: 303). Bu çerçevede dini cemaatler; Modern hayatla birlikte; ilişkilerinde bireyselleşip atomize hale gelen, sadece kendisi için düşünen çıkar odaklı, paylaşıma yanaşmayan insan tipinin kolektif bir düşünce etrafında toplanan, cemaat odaklı düşünen paylaşımıyla ön plana çıkan bir insan tipine dönüşmesinde bir etki yarattığı ifade edilebilir.

1. Din Kavramı

İnsanoğluyla din arasındaki ilişki, insanın doğumundan başlayarak ölümüne kadar geçen süre zarfını kapsayan önemli bir süreçtir. Bu yüzden din insan hayatında daima önemli bir yer

¹ Öğr. Gör., E-Posta: adnan.toprak@siirt.edu.tr, Siirt Üniversitesi Kurtalan MYO/Sosyal Hizmetler ve Danışma Bölümü, ORCID: 0000-0002-9704-8099

tutmuştur. Terim olarak din, yaratıcı olarak kabul edilen üstün güce imanı, yaratıcı için yerine getirilecek olan ibadetler bütünü ve bu imanın gerektirdiği şekilde davranışların olması gereken şekilde düzenlenmesini sağlayan inanış yolu şeklinde tanımlanabilir. Din; etimolojik açıdan yol, kanun, hukuk, hüküm, hesap günüdür (Bilgin, 2014: 76). Arapça kökenli bir kelime olan din, izlenen yol, huy, usul manasına gelmektedir. Aynı kelimenin Arami-İbrani dillerindeki karşılığı yönetmek, hükmetmek, yargılamak, mülk, hesap ve mükafat gibi anlamlara gelirken; Farsça'da ise inanç ve âdet anlamında kullanılmaktadır. Batı dillerindeki karşılığına bakıldığında, din (religion) kelimesinin "religare" kökünden türediği, korku ile saygının birbirine karıştığı bağlılık, bağlanmak anlamını ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir (Canbay, 1999: 29). Başka bir tanıma göre; din, hayatın her alanında varlığını hissettiren emir ve nehiyleri barındıran, bu kapsamda dindarlık bakış açısı sunan, mensubu olan bireylere esnek ya da sert şekillerde çeşitli emirler veren, statik-dinamik hayat döngüsü sunan ve sosyal hayat içerisinde farklı davranış kalıpları öngören inançlar bütünüdür. Tanrı fikri veya metafizik değerlere sahip olmasına bakılmaksızın, insanın düşünce dünyası ve hayat döngüsünde önemli ve belirleyici olmasını sağlayan her sistem din tanımı kapsamına girmektedir (Bilgin, 2014). Din tanımlarında ekseriyetle kutsala gönderme yapılmaktadır. Din, kutsallık fikrine temellendirilen, inananlarını toplumsal ve inançsal birliktelik içerisinde buluşturup bir arada tutan semboller, işaretler, inanışlar ve pratikler kümesi (Marshall, 1999: 156) olarak ifade edilmektedir. Dinin ritüel özellikte olması bireylerde ve toplumlarda somut bir gerçeklik olarak görülmekte olup bireylerin birbirlerini etkilemeleri yönüyle de sosyal yönünün varlığı ön plana çıkmış olmaktadır. Yapılan bu bütün tanımlamalara karşı kısa, öz bir biçimde; Rudolf Otto dini, "kutsalın tecrübesi" olarak tanımlamaktadır (Canbay, 1999: 29).

2. Cemaat Kavramı

Keskin, sabit ve durağan bir cemaat tanımı yapmak zor görünmektedir. Çünkü, cemaat kavramının içerdiği anlamlar toplumsal yapının yaşamış olduğu değişimlere göre farklılık arz etmektedir. İlk cemaat çalışmaları baktığımızda onun kapsadığı manalar günümüzün içerdiği manaya göre çelişmektedir. Bu çelişikleri gidermek için, öncelikle her toplum kendi yapısal özellikleri içinde değerlendirildiğinde söz konusu çelişikler giderilmiş olur. Toplumsal yapılar tarihsel süreç içerisinde farklı iç ve dış dinamiklere sahiptir. Tüm bunlara rağmen yapılan tüm cemaat tanımlamalarında dikkat çeken noktanın cemaatlerin "özel bir yapılanma şekli" olduğudur.

Tönnies toplumları cemaat (Gemeinschaft) ve cemiyet (Gesellschaft) şeklinde ayırarak toplumların ilerleme aşamalarına vurgu yapmaktadır. Öncelikle söz konusu kavramların terim anlamlarını tanımlamak yerinde olacaktır. İngilizce'de 'community' kavramıyla Fransızca'da ise 'communaute' kavramıyla tanımlanmıştır. Kavramın dilimize geçişi ise Arapça'dan gelmektedir (Ünver, 2017: 29). Kavram sosyoloji alanında 'topluluk' şeklinde tanımlanmakta olup Tönnies, buna daha özel bir anlam katmıştır. Ona göre cemaat (Gemeinschaft) kavramı, büyük oranda kişisel, yakın ve sürekli insan ilişkileri anlatmaktadır (Slattery, 2015: 59). Cemiyet (Gesellschaft) kavramı ise toplum, örgütlenme, birlik, vb. anlamları kapsamaktadır. Tönnies, cemiyet kavramıyla karşıtlık içerisindeki her şeyi tanımlamaktadır. O, özellikle de modern şehir hayatının kişisellikten uzak, suni ve eğreti insan ilişkilerini tanımlamak için kullanır (Slattery, 2015: 60). R.M ve Charles (1994: 16)'a göre toplum bilimi veya toplum

bilimci bakış açısıyla cemaat; i ie geçmiş sosyal ilişkilerin belirli bir türü olan “kalabalığı” anlayıp tanımlamaya ya da bireylerin kalabalık içerisinde veya öteki sosyal oluşumlardaki farklı davranış tarzını kıyaslamaya çalışan bir kavramdır. Tönnies, odak noktası olarak değişen toplumsal gerçeklik içerisinde bireyin grup içi ve dışında oluşturduğu iletişim biçimlerini, bu iletişim biçimlerinin sosyal, iktisadi ve kültürel etkilerini ele almaktadır. Ona göre, birey ve toplum arasındaki ilişki ve davranışların her biri iradeye ve iradeye dayalı glerin sonucu olan bir takım talep, hizmet ve kolaylıklardan oluşmaktadır. Bu olumlu ilişkilerden oluşan toplum, bir bütünlük halinde ie ve dışa yönelik etki eden bir varlık gibi dşnlmek suretiyle, bir aidiyettir. Bu aidiyet, gerçek ve organik yaşamı ifade ettiğinde cemaat; fikirsel ve mekanik bir mekanizmayı ifade ettiğinde ise cemiyet olarak ifade edilmektedir (Tönnies, t.y.: 712).

H. Freyer’a göre Tönnies, cemaat kavramına psikolojik öz anlamını yüklemektedir. Ayrıca aileyi, cemaatin en saf hali olarak tanımladığına dikkat çekmiştir. Toplum tarafından işlenerek ortaya çıkan insani öz; rasyonel düşünceler, düşünebilme yeteneği ve belli bir amacı olan çeşitli davranışlardan meydana gelir (Hans, 2016: 30). Cemaat yüz yüze ilişkilerin olduğu ve bireyler arasında samimiyetin var olduğu bir oluşumdur. Tönnies’e göre “cemaatin psikolojik saikleri, ruhsal kıpırdanışlar, hisler, kanaatler, eğilimler, duygusal bağlılık, sadakat, saygı ve sevgidir.” (Canbay Tatar, 1996: 58) Cemaat olgusu, toplumların belirmesinde geçiş özelliğine sahip olduğu genel bir kanı olarak kabul edilmektedir. İşte bu geçiş, Gemeinschaft’in temsil ettiği ve tarıma dayalı olan geleneksel düşünce biçiminin de etkili olduğu bir dünyadan, Gesellschaft’in temsil ettiği sanayiye dayalı modern akıl ve bilimin etkili olduğu seküler dünyaya geçiş şeklindeydi (Yelken, 1999: 16). Mekn ve cemaat duygusu cemaatin oluşmasında önemli iki gerçekliktir. Cemaat, bu çalışmanın odak noktası olduğundan cemiyetteki cemaatle olan ilişkiden kaynaklı olarak zorunluluk çerçevesinde- kavramına daha az yer verilecektir. Cemaat oluşumuna aydınlanma ilişkisi açısından değinileceğinden cemaati aydınlanma öncesi ve sonrası olarak sınıflandırmakta bir sakınca görülmemektedir.

3. Dinin Toplumda Yer Edinme Süreci ve Dini Cemaatlerin Ortaya ıkışı

Din-toplum-birey ilişkisi göz önüne alındığında, dinin kişiye özgü boyutunu kapsayan bireysel alanı, kolektif boyutu kapsayan toplumsal alanı ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir (Tecim, 2011: 85). Bu bağlamada dinin, toplum ve birey arasında meydana gelme sürecinin nasıl olduğu hususu sorulması gereken önemli problematiklerdendir. Bu soruyu cevaplandırmak için dinin toplumsal mı ya da bireysel mi olduğu, aynı şekilde toplum karşısındaki tutumunun nasıl olduğu hususları dikkat çekmektedir. Dinin toplumsal sahada yer edinmesi elbette duygu, düşünce ve heyecanını ortaya çıkarması ön şart olarak kabul edilmektedir. Din, bireylerde oluşturduğu etki neticesinde toplumun geneline etki eder ve onda yer edinir. Bireyler arasında yayılan ve topluma etki eden dinin bireylerde iman birlikteliğini oluşturabilmesi elbette bu kişilerin yaşayıp kendilerinde oluşturdukları his ile dini tecrübelerin söz, mana ve kavramların paylaşılmasına bağlıdır (Toplamacıoğlu, 1983: 173-206). Freyer, dinin bireylere nüfuz ederek yer edindiğini, böylece bireylerde kök saldığını ifade ederek dinin bireylerden birbirine geçen köprü vazifesi görerek önemli bir özelliğinin olduğunu vurgulamaktadır (Sezen, 1998: 17). Din, bireylerin ortak olarak hareket etmelerini sağlayan bir etkiye sahiptir. Dini uygulamalar yoluyla, birlikte gerçekleştirilen davranışlar cemaat tarzı bir örgütlenmeyi beraberinde getirmektedir. Çünkü din, bireysel değil toplumsal bir olgudur (Canbay, 1999: 41-103). Bir başka ifade ile din, bireysel bir inanç ve hareket tarzı özelliği

yansıtısa da toplumun varlığını idame ettirmesinde çok mühim fonksiyonları bulunmaktadır ve yaşamın önemli bir parçasını oluşturur. Toplumsal dayanışma ve kontrol, yaşamı anlamlandırma ve amaç kazandırma, toplumsal birlik, beraberlik ve bütünlük sağlama, toplumsal destek ve toplumsal değişim sağlama gibi işlevler bunlar arasında ifade edilebilir (Kurttaş, 2017: 46).

Dinin, norm ve kural koyucu yn onun toplumsal fonksiyonlarından biri olarak görülmektedir. Her bireyde farklı bir duygu yoğunluğu yaşatan din, bireylere farklı kişilikler kazandırır hem de kurumsallaşma yolunda ilerlerken toplumsal kurallara bürünerek kültürel nitelik alır. Dinin bu işlevleri ile sosyal hayatı düzenlediği gerçeği ortaya çıkar (Canbay, 1999: 41). Durkheim, dinsel inancın kökenlerinin toplumda olduğunu iddia etmektedir (Durkheim, 2010: 587). Dinin kaynağını topluma dayandıran Durkheim, sosyal hayatın yansıması şeklinde ele aldığı din tanımlamasında kutsal ile sosyalin aynı özellikleri içerdiğini yani aynı şeyler olduğunu iddia etmiştir (Keskin, 2004: 8). Öte yandan Wach, teorik olarak toplum hayatının daha yaşanabilir ve uygulanabilir olması için toplumda zaten var olan veya varlığını sürdüren bir toplumsal gerçeklik olarak düzenleyici normlar oluşturan dinin uygulamada, toplumu bir dereceye kadar tekrar düzenler (Wach, 1987: 7). Dini tecrübenin birbirini tamamlayan özellikleri ile düşünce, eylem ve topluluk şeklinde önemli üç görünümü bulunmaktadır. Dini tecrübenin bu özelliği sadece paylaşım bağlamında gerçek anlamlarına kavuşur (Wach, 2004: 147). Dini inancın insanın düşünsel hayatında yer etmesi ve bu düşüncenin ışığında gerekli olduğu düşünülen eylemlerin fertler aracılığıyla eyleme dökülerek kendisine toplumda yer edinmesi söz konusu olabilir.

Wach, tüm dinlerin dini birliktelik halinde var olduğunu belirterek dini cemaat ve grupların, dini eylemler aracılığıyla vücut bulduğunu ifade etmektedir (Wach, 2004: 149). Din temelli bir davranış biçimi her şeyden önce bireyi ilgilendirir. Fakat bu durum toplumsal yaşam içerisinde zamanla bireyleri de aşıp çevreyi kapsayan bir hal almaktadır. Topluluk olarak ortaklaşa gerçekleştirilen kimi hareket ve işler, dinin cemaat oluşturulan niteliğini ne çıkarırlar. Bu sırada kimilerinin diğer bireylerden ayrılıp ibadeti yönetme rolünü üstlenmesi yoluyla cemaatin teşkilatlanması ortaya çıkmaya başlar (Canbay, 1999: 103). Diğer taraftan, dinin cemaat oluşturma niteliği sayesinde toplumsal bütünleşme de gerçekleşmektedir. Durkheim'e göre din, kutsal ve yasak olarak görülen şeyler ile ilgili olarak kendisine katılan bireyleri "Kilise" (tapınak) adlı manevi topluluk içerisinde bir araya getiren tutarlı inanç ve eylem dizgesidir. Durkheim, din ve tapınak kavramlarını bir arada kullanarak, dinin oldukça ortaklaşa bir olgu olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır (Durkheim, 2010: 76). Bununla birlikte din, bir taraftan kimi ortak değer, tutum, fikir ve davranışlar aracılığıyla birleştirici bir role sahipken, öteki taraftan mezhep, tarikat, cemaat ve gruplar yoluyla bölünmelere de sebep olmaktadır (Canbay, 1999: 104-105). Bu çerçevede düşünüldüğünde; din, toplumsal yaşamda bireyler arasında bir dayanışma ve bütünleşme yaratmasının yanında kimi zaman da farklı yorum ve düşünceler nedeniyle birbirinden ayrı dini cemaatlerin oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Dinin tek başına cemaat teşkil edici özelliği olduğu bilinmekle birlikte, bununla birlikte dinin canlanması ve cemaatlerin oluşmasında çeşitli etkenler, rol oynamaktadır. Bu etkenlerin başında modern çağda yaşanan sanayileşme gelmekte olup, cemaatleşmeyi yeniden canlandıran kentleşme ve kentleşmeye bağlı sosyal ilişkiler getirmiştir. (Kurttaş, 2017: 47). Sanayileşme ile birlikte bir geçiş dönemi yaşayan cemiyetlerde g, kurumlardan kopuş, normlardaki belirsizlik ve düzensizlik, modernleşmenin de etkisi ile oluşan yabancılaşma ve parçalanmışlık duyguları

gibi özellikler belirlemektedir. Yabancılaşma duygusu içerisinde giren ve geleneksel ile bütünleşme ihtiyacı duyan göçmenler şehrin marjinal alanlarını tercih etmektedirler (Canbay, 1999: 135). Toplumsal yaşamda insan hayatında meydana gelen bu değişimlerde, dini cemaatler değişimden ötürü yaşadığı çeşitli sıkıntılar karşısında ne yapamayacağını bilmeyen insanlar için bir “liman” görevi gördüğü söylenebilir. Başka bir deyişle dinin geçiş dönemlerinde “tampon” mekanizması olarak işlev gördüğüdür.

Dini cemaatlerin nasıl ortaya çıktığını ifade eden farklı görüşler olsa da açıklamaların ortak noktası ulus devletlerin zayıflaması ve devletin yaşam alanına müdahalesiyle başladığı yönündedir. Ulus devletlerin yerini alan; küçük ve yerellikleriyle ön plana çıkan postmodern kabileler; sevgi, dostluk ve dayanışma ilişkisine dayanan cemaatlerin aksine saldırgan ve hoşgörüsüzdürler (Yelken, 1999: 207-208). Yirminci yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde ekonomi ve ekonomik sitemden kaynaklı yaşanan sorunlar devletlerin sosyal devlet anlayışını rafa kaldırmalarına neden olmuştur. Yaşanan bu durum karşısında modern hayatın çelişkilerine karşı direnişin ürünü olarak dini grup ve cemaatlerin ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Ayrıca aydınlanma çağıyla beraber pozitif bilimlerin metafizik düşünce karşısında kazandığı zaferin insanların sorunlarına çare bulmakta yetersiz kalması dini inanç hareketlerin canlanıp gelişmesine önemli etkilerde bulunmuştur.

4. Dini Cemaatler ve Toplumdaki İşlevleri

Bireysel ve sosyal tecrübeler belirli oranlarda etkilerle toplumsal olayların şekillenmesine katkı sağlarlar. İnsanların hayatında önemli bir etkiye sahip olan dinin payı büyüktür. Dini yaşantıyı kapsayan cemaat bakış açısı ile bütünleştirici yapıya sahip olan dinin, özünden kaynaklanan bir özellik olarak cemaat-cemiyet etkisi olduğu görülmektedir (Eren, 2000: 39).

Dini cemaatler diğer gruplarda olduğu gibi yapıları, işlevleri, büyüklükleri veya dayandıkları düşünce yapıları açılarından sınıflandırılabilir. Mensubu olan bireyler arasında dinin ya da dini olan yeni bir yorumun yerleşmesiyle dini grup veya gruplar oluşur. Cezayirli'nin de üzerinde durduğu üzere dini grubun, yaşanan dini tecrübenin de yoğunluğu ve şiddetiyle paralel olarak doğal grup üzerinde farklı etki gücüne sahip olarak etkisini hissettirdiği dikkate değerdir. Bu sebeple dini referans alan eski toplumsal yapılardan çok daha farklı bir grup oluşması da ihtimal dâhilindedir (Cezayirli, t.y.: 370).

Dinin dış dünyayı özel gözlüklerle görmeyi sağlayacak kavramsal görüş imkânı ile dinin fonksiyonel olduğunu ifade eden Mardin, özünde bir dünya kurma süreci içerisinde olan insan toplulukları için dinin önemli bir yer işgal ettiğini belirtmektedir (Mardin, 1997: 83). Buna paralel olarak Berger, dinin toplumlarda hem geniş kitleleri hem de farklı dünya görüşlerine etki ettiğini, ayrıca onların yaşamlarında denge unsuru olarak ortaya çıktığını belirtmektedir (Berger, 2005: 95-96). Durkheim, dinin, toplumun tüm varlığını ve düzen yapılarını kapsadığını bu şekilde toplumun minyatürleşmiş bir modelini sunduğunu, böylece dinî hareketlerin belirli ritüellere, yani ayinlere sahip olduğunu savunmaktadır. Dini ayinler toplumda yaşamını idame ettiren insanların bazen oluşturmuş oldukları sosyal yapılarının tıpkı bir sosyal anayasa gibi hatırlatmalarını mümkün kılacak bir değerler doğrulaması olduğuna dikkat çekmektedir (Mardin, 1997: 47). Ritüel, grup üyelerini bir araya getirecek, grubun tarihsel varlığını anımsatacak, aidiyet duygusu ve bilincini oluşturacak, manevi bir tatmin sağlayacak özelliklere sahiptir (Canbay, 1996: 3).

İnananlar topluluğu olan cemaatler dini hareketin belirgin ve en önemli öğesi olarak görölmektedir. Din hem bireyin mukaddesle olan irtibatını hem de inanan müminler arasındaki ilişkilerde (Canbay, 1999: 3), bilişsel etki ve isteklendirme, lubricant (yağlayıcı) etki yaparak işleri kolaylaştırıp (Mardin, 1997: 82) düzenler.

Mardin'e göre birey, cemaat yapılanmaları ile insan olgusunun önemsizliğini anlatan alçakgönüllüğü/mütevaziliği; dualar ve ilahiler sayesinde kötü niyet, düşünce ve davranışların itirafının sağlanmasını; ilahi rehberlik aracılığıyla içsel dinginlik ve huzuru için içten yakarışı; güvenin ortak inanç, güvensizliğin ise ortak bir kötülük olması gerektiğini öğrenmektedir (Mardin, 1997: 46). Bu durum dinin fonksiyonları açasından önem arz eder. Cemaatsel yapılanmaların, gelenekleri yaşatmada, sosyal dayanışma ve paylaşmanın gerçek hüviyetine kavuşmasında, herkesin katılabileceği ve kendi kimliklerine rahatlıkla yer bulabileceğine ve toplumun yerelleştirmesi hususunda önemli etkilere sahiptir (Aktaran; Mardin, 1997: 77-78).

SONUÇ

Din, tarih boyunca insanoğlunun hayatını düzene koymak için şartlarını ve kurallarını belirlemiş ve insanlar da bu düzene uyum sağlamak için üzerine düşeni yapmaya gayret göstermiştir. İnsanoğlu tek bir dini yaşantının kurallarını kabul etmese de farklı zaman ve toplumlarda dini yaşantı içerisine girmiştir. Dinsiz bir toplumun olmadığı kanaati üzerinden her toplumun kendi kurallarını oluşturduğu ve söz konusu kuralların topluluğun varlığını devam ettirebilmesi için bir zorunluluk olduğu düşünölmektedir.

Yaşantısı boyunca farklı gruplar içerisinde yaşamına devam eden insanoğlunun tek başına yaşaması ve sosyal hayattan kopması mümkün görünmemektedir. Bu sebeple çıkarları doğrultusunda veya psikolojik birliktelik yaşamak için kendine yakın gördüğü grup veya cemaatlere katılım sağlamaktadır. Dini bir yapılanma şekli olan cemaatlerin üstlenmiş olduğu işlevler açasından bireylere sundukları psiko-sosyal desteğin önemli olduğu ve bireyleri halkasına dâhil ettiği değerlendirilmektedir. Bireylerin sosyal hayatta yaşamış oldukları bunalım ve sıkıntılardan kurtulmak için dini cemaatlerin bu işlevinden faydalanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Berger, C. (2005). Kutsal şemsiye. (Çev. A. Coşkun). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Bilgin, A. (2014). *Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştirel Bir Değerlendirme*. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2).
- Canbay Tatar, H. (1996). şehirleşme ve Dini Cemaatleşme. (Yayınlanmış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Canbay, H. (1999). Nuh'un Gemisindekiler. İstanbul: Turan Yayıncılık.
- Cezayirli, G. (T.Y.). *Dini Grup ve Toplumsal Grup*. 12 17, 2018 tarihinde [Http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/37/782/10062.Pdf](http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/37/782/10062.Pdf):
- Durkheim, E. (2010). Dinsel Yaşamın İlkel Biçimleri. (Çev. Ö. Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Eren, S. (2000). *Cemaatsel Oluşum ve Dinin Rolü*. Dini Araştırmalar, 3(7).
- Hans, F. (2016). Din Sosyolojisi. (Çev. T. Kalpsiz). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Keskin, Y. (2004). *Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme*. 01 07, 2019 tarihinde [Http://Ktp.İsam.Org.Tr/Pdfdrgr/D03296/2004_2/2004_2_Keskinyim.Pdf](http://Ktp.İsam.Org.Tr/Pdfdrgr/D03296/2004_2/2004_2_Keskinyim.Pdf)

Kurtdaş, E. (2017). *Modern Dünyada Dini Cemaatler*. Journal of Strategic Research in Social Science, 2(3), 41-42.

Mardin, ř. (1997). *Din ve İdeoloji*. Ankara: İletişim Yayınları.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Ökten, M. (2018). *Modern Zamanda Dini Cemaatler: Nur Cemaati Örneği*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(71).

R.M, M. ve Charles, H. (1994). *Cemiyet*. (Çev. A. Kurtkan). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Sezen, Y. (1998). *Sosyoloji Açısından Din*. İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Slattery, M. (2015). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Çev. Ü. Tatlıcan, G. Demiriz ve Ö. Balkım). İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Tecim, E. (2011). *Sosyal Güven Oluşumunda Dinin Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya.

Tönnies, F. (T.Y.). *Cemaat ve Cemiyet Nazariyesi*. (Çev. Z. Fındıkoğlu)

Ünver, G. (2017). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Wach, J. (2004). *Dinler Tarihi*. (Çev. F. Aydın). İstanbul: Ataç Yayınları.

Wach, J. (1987). *Din Sosyolojisine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Yelken, R. (1999). *Cemaatin Dönüşümü*. Ankara: Vadi Yayınları.

A Sociological Assessment on Religious Communities

Adnan TOPRAK

ABSTRACT

Religion, which has kept its importance for people in every period, maintains its reality both individually and socially. The relationship of faith with religion begins from the moment he steps into the world. Apart from the basic needs of human being to be a social entity; In addition, it needs to address the psychological, cultural and social needs of the religious faith. Religious communities formed by religious beliefs, such as spiritual, cultural, social and so on. Their needs increasingly play an important role in adding meaning to their lives. In the light of the scientific studies previously conducted in this field; Firstly the concepts of congregation and religion will be explained, then religious communities, formation, qualities and functions in society.

Keywords: *Sociology of Religion, Community, Religion, Community, Religious Community.*
Jel Codes: P32, Z00

Depremlerin Mali Etkileri

Necla DEMİR¹

ÖZET

Doğanın yaşıyan bir canlı varlık olduğunu ve depremlerin de doğanın kendini geliştirebileceği bir olay olduğunu belirtmemiz gerekir. Doğanın ihtiyacı doğrultusunda yaşanan sarsıntı olayı olarak depremler etkileri nedeni ile doğal afete neden olabilmektedir. Doğal afetlerin fiziki, mali, psikolojik, sosyal gibi insan hayatını ilgilendiren pek çok alana etki edebilmektedir. Bu çalışmanın amacı yakın zamanda yaşamış olduğumuz doğal afete dönüşen depremlerin etkilerinden biri olan mali etkilerini değerlendirmektir. Depremlerin büyük boyutlara ulaşması ve doğal afete dönüşmesi kişisel ve kamusal olarak ciddi maliyetlere neden olmaktadır. Bu maliyetleri en aza indirmeye de her birimiz sorumluluk sahibi olduğumuzu bilmemiz gerekir. Geçmişten bu yana elbette pek çok yıkıcı etkiler yaratan depremler yaşanmıştır. Mühim olan gelişen teknolojiyle, yapılan ar-ge çalışmalarıyla ve bilinçli bireyler yetiştirerek depremlerin doğal afet boyutunda etkiler yaratmasının önüne geçebilmektir. Doğal afetlerin neden olduğu maliyetlerin net bilançosu hemen hesaplanamaz. Bunun için zaman gereklidir. Zaman içinde bilançonun büyüklüğü hesaplanır ve normalleşme ile beraber yeniden inşa süreci başlar. Bu açıdan afet sırasında yaşanan maddi kayıplar ve bunların yeniden inşası ciddi bir ekonomik güç gerektirir. Bu çalışmada doğal afetler; çeşitleri, etkileri ile birlikte ele alınmış, özellikle depremlerin mali etkileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afet, Deprem, Maliyetler.

JEL Kodları: L74, K00

GİRİŞ

Depremlerin insan hayatında yaratabileceği etkileri en net şekliyle tecrübe ettiğimiz ve tüm ülkeyi derinden sarsan 6 Şubat Kahramanmaraş depreminin etkisi ile sığağı sığağına doğal afetlerin özellikle de depremlerin maddi boyutlarını incelemek, önlemlerin alınması hususunda hassasiyeti öncelikli kılacağına düşünüyorum. Aksi takdirde her şey ertelendikçe daha büyük sorunlara neden olabileceği için bu çalışma konusu ele alınmıştır. Doğal afetlerin sonrasında yerküre üzerinde yaşamsal faaliyetlerini sürdürmeye çalışan canlılar arasında elbette en çok insanlar sahip oldukları standartları yitirmiş oldukları için maddi ve manevi birçok sorunla baş başa kalmaktadır. Sahip olduğumuz standartlar çok yüksek olmasa dahi bu standartların kaybı ve rutinimizin bozulması bizlerde kaygı yaratır. Yaşanan bu maddi ve manevi tahribatın telafisi zaman almakta ve toplumsal birliği ve beraberliği zorunlu kılmaktadır.

Deprem başlı başına sarsıcı ve ürkütücü bir doğa olayı iken boyutlarının doğal afetle sonuçlanması daha etkili sonuçlar doğurmaktadır. 6 Şubatta yaşamış olduğumuz 10 ili sarsan ve tüm ülkemizi yasa boğan deprem sonrası yaşanan afet 4. dereceden felaket olarak ilan edilmiştir. Dünya ülkelerinin çoğundan destek gönderilmiştir. Bu yaşanan son depremin ağır bilançosu henüz tespit edilememiştir. Yaşanan can kayıplarının yanı sıra oluşan maddi hasarında büyüklüğü pek çok sivil toplum kuruluşunu harekete geçirmiştir. Uzmanların belirttiği üzere ülkemiz fay hatlarının yoğun olduğu Anadolu levhası üzerinde yer alan bir deprem ülkesidir. Depremlerin bireysel ve toplumsal etkileri ülke ekonomilerine de derinden izler bırakabilmektedir. Depremlere hazırlıklı bir bütçe deprem ülkesi olarak bizlerin alması gereken en önemli önlemlerdendir. Deprem sonrası anlık ihtiyaçları giderilmesi ve yeniden yapılanma süreci için acil durum bütçesi önem arz etmektedir.

¹ Bilim Uzmanı, E-Posta: necdem86@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1003-352X

1. DOĞAL AFET KAVRAMI

Dünyamız, yaşayan tüm canlı türlerine kendisinin de bir canlı olduğunu, bünyesinde oluşan sarsıcı değişimlerle hatırlatırken bu zamana kadar yaşanan bu değişimler karşısında çaresiz kalarak izleyen ve müdahale edemeyen canlı türü olarak insan, en çok etkilenen türdür. Bu aşamada geçmişte yaşanan ve doğanın bu güçlü değişimi karşısında çaresiz kalan insanlar bunu afet olarak adlandırmış ve bunları sınıflandırmıştır. Bu bölümde öncelikle doğal afeti kavramsal olarak ele alacağız ve devamında da sınıflandırılmasını inceleyeceğiz.

1.1 Doğal Afet

Doğada gerçekteşen can ve mal kaybına neden olan, engellenemeyen, tahmin edilemeyen, yerel ya da küresel yardımlar gerektiren, olağan yaşamsal faaliyetleri aksatan doğa olaylarına doğal afet denilmektedir. Bu aşamada doğal afetleri olağanüstü gelişen durumlardan ya da kazalardan ayrı tutmak gerekir. Çünkü onların etki alanı doğal afetlerin etki alanından daha küçük çapta gerçekteşmektedir. (Akar, 2013)

Doğal afetin tanımını yaparken dikkat edilmesi gereken nokta yaşanan olayın kendisi bir doğa olayı olmasına rağmen ortaya çıkardığı sonuç afet olarak tanımlanmaktadır. Örneğin bir heyelan doğa olayından sonra doğan sonuç doğal afet olarak adlandırılır. Tabi bunun doğal afet olarak adlandırırken doğa olayının büyüklüğü, şiddeti, etki alanı ve etkilediği alanın büyüklüğü, etkisinin sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi zarar gibi faktörler değerlendirilir. Doğal afetler önceden tahmin edilmesi güç doğa olaylarının sonuçlarıdır. Ortaya çıktıktan sonra ise önlenemezler. Bu nedenle eski uygarlıklarda insanlar yaratıcı tarafından cezalandırıldıklarını düşünürlerdi. Tarihte ilk kez bilimsel olarak açıklanan doğal afet 1755 yılında yaşanan Lizbon Depremi'dir. Son dönemlerde ise doğal afetlerin sebebi yaratıcı ya da doğa değil insanların yüzünden olduğu düşüncesi ortaya atılmıştır. Bu yeni düşünce akımı; insanlar, doğa olayları riski olan alanlarda faaliyetlerini geliştiriyor ya da riski tetikleyen faaliyetlerde bulunuyorsa ve önlem almıyorsa ortaya çıkan afetlerden de kendilerinin sorumlu olduğu fikrini savunmaktadırlar. (Dikmen, 2019)

1.2 Doğal Afetlerin Unsurları

Doğa veya insan kaynaklı olayların doğal afet olarak değerlendirilebilmesi için tehlike, risk ve tahribat olmak üzere 3 faktör üzerinde durulur. **Tehlike**; canlıların yaşamsal faaliyetlerini maddi ve manevi olarak etkileyebilecek her türlü riski barındıran olaylardır. Yer küre üzerinde elbette tam korunaklı bir bölge bulunmamakta her yer farklı tehlikeli olaylara gebe dir. Bu şekilde canlıların yaşamlarına zarar verebilecek her türlü ihtimal doğal tehlikedir. Tehlike bir olayın olma ihtimalinin yanı sıra olayın büyüklüğü, etkilediği alan, sürekliliği baz alınarak hesaplanır. **Risk**; tehlikeli bir olayın gerçekteşmesi durumunda ortaya çıkacak etkilerin olasılık değeridir. Risk= Tehlike x Zarar(can ve mal kaybı) Ayrıca risk tehlikeli her olayın farklı bir tehlikeli olaya sebebiyet verme riskini içereceğini hatırlatmak gerekir. Örneğin deprem tsunamie neden olabilmekte bu aşamada deprem tehlikeli bir doğa olayı iken tsunamie sebebiyet verme riskini de barındırmaktadır. Tsunamide tek başına tehlikeli bir doğa olayıdır. Günümüzde kentleşme ile ortaya çıkan toplu yaşam alanları sayesinde olayın etki alanı dar olsa da etkilenen işi sayısı fazla oluyor. Zemini sağlam olmayan ya da fay hatlar üzerine yapılan toplu yerleşim alanları nedeniyle deprem sonrası yaşanan kayıplarına artmasına neden olurken afet risk oranının da artmasına neden olmaktadır. Günümüz dünyasında yaşana her doğal afet sadece ortaya çıktığı ülkeyi değil ticaret yapmış olduğu diğer ülkeleri de etkilediği için etki alanı uluslararası notlara ulaşmaktadır. **Tahribat**; tehlike arz eden olayının yarattığı fiziksel, sosyal, ekonomik zararların bütünüdür. Fiziksel tahribat; yaşam alanının alt yapı ve üst yapılarında oluşan bozulmalardır. Sosyal tahribat; afet sonrası psikolojik, sosyolojik ve demografik zararlardır. Örneğin düşük gelirli nüfusun doğa olaylarına karşı daha güvenliksiz

yapılarda alanlarda yaşamasıdır. Guatemala'da 1976 senesinde yaşanan deprem sonrası 1200 kişi vefat etmiş 90 bin kişi evsiz kalış olduğu tespit edilmiştir. Depremin etki alanının yoksul kesim olduğu tespit edilmiş ve toplumda sınıf depremi olarak bilinmektedir. Ekonomik tahribat; doğa olayının ardından ekonomik zararın tımüdür. (Dikmen, 2019)

1.3 Doğal Afetlerin Sınıflandırılması

Yerkürenin herhangi bir yerinde oluşan ve canlıları etkileyen doğal olaylara doğal afet denilmektedir. Bu olaylar tabi ki gün içinde sık sık tekrar eden insanların normal olarak karşıladığı olaylar olmadığının altını çizmemiz gerekmektedir Teknolojik anlamda her ne kadar insanlar olarak ilerleme kaydettiğimiz söylene de doğal afetlerin önlenmesi söz konusu değildir. Doğal afetleri sınıflandıracak olursak jeolojik afetler ve insan kaynaklı afetler olarak sınıflandırabiliriz. Jeolojik afetler deprem, volkan patlamaları, çığ toprak kayması, sel, kasırga, iklim değişikliği, küresel ısınma örnek verilebilir. İnsan kaynaklı olanlar ise; doğada kendiliğinden oluşmayan insanların doğaya zarar vermesi sonucu yaşanan afetlerdir. Nükleer, biyolojik, kimyasal endüstriyel olarak belirtilebilir. (Elçi, 2021)

Literatür incelendiğinde doğal afet kavramı ile ilgili net bir tanım olmadığı gibi sınıflandırılması konusunda da net bir ayırım yapılmamaktadır. Avrupa Atlantik Afet Müdahale Merkezi Yönergesinde iki bölüme ayırmışlar; doğal ve teknolojik olmak üzere. Sel, heyelan, deprem, tsunami, volkanlar, salgınlar doğal afet olarak belirlenirken nükleer kazalar, kimyasal ve endüstriyel kazalar, terör eylemleri teknolojik afetler olarak belirtilmiştir. Başka bir çalışmada afetler üç bölüme ayrılmıştır; doğal, teknolojik, politik olarak ayrılan sınıflandırmada doğal afet; sel, heyelan, deprem, tsunami, volkanlar, salgınlar olarak sınıflanırken teknolojik afet toplu taşıma kazaları, kimyasal kazalar olarak sınıflandırılmış politik afetler ise ayaklanma, anarşi, savaş olarak belirtilmiştir. Yapılan bir başka çalışmada ise doğal afet, yarı doğal afet ve insan kaynaklı afet olarak ayrılmıştır. Yapılan çalışmaların bir diğerinde ise Afet öncelikle doğal ve beşeri olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır. Sonrasında ise doğal afetler jeolojik (deprem, tsunami, volkan), meteorolojik (kuraklık, aşırı yağış, yıldırım), hidrografik (su taşkınları) ve biyolojik (erozyon, oran yanığını) olmak üzere dört bölüme ayrılmış beşeri afetler ise sosyal (kıtlık, savaş, terör, salgın, göç) ve teknolojik (nükleer ve kimyasal kazalar, çevre kirliliği) olarak iki bölüme ayrılmıştır. Yapılan çalışmalardan birinde ise ani ve yavaş gelişen olarak iki kısma ayrılmıştır. Ani gelişen afetler; deprem, çığ, volkan, sel, teknolojik kazalar ve patlamalar olarak belirlenirken yavaş gelişen afetler ise kuraklık, küresel ısınma, salgınlar olarak belirlenmiştir. Ani gelişen afetler kısa sürede ve ne zaman olacağı belli olamadan gerçekteğiği için öncesinde bir tahmin, uyarılarla tahliye gibi bir imkân yapılamadığından bu tarz afetlere karşı koruyucu önlemlerin yetersizliği durumunda maddi ve manevi zararı üzücü ve büyük boyutlara ulaşabilmektedir. Yavaş gelişen afetler ise uzun soluklu bir zaman dilimini kapsadığından etkilerini zayıflatacak önlemler ve çalışmalar yapak daha kolay olmaktadır. Başka bir çalışmada afetler içsel ve dışsal olarak iki sınıfa ayrılmıştır. İçsel olarak sınıflandırılan afetler toplumda bir kısmı etki alınına alan biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik olarak etkileyen olaylarken dışsal olarak sınıflandırılan afetler ise toplumun yaşamsal faaliyetlerini büyük ölçüde etkilenen olaylardır. (Dikmen, 2019)

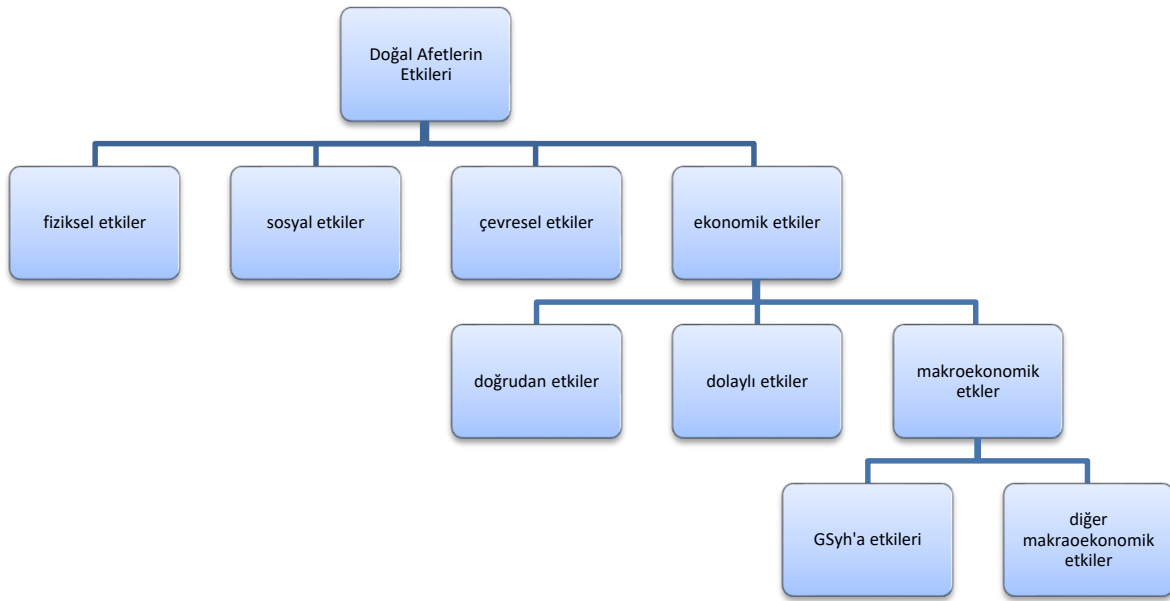
Tün bu sınıflandırılmaların yanı sıra yaygın olarak ve kapsamlı bir sınıflamayı aşağıda yer alan tabloda inceleyebilirsiniz.

Yukarıda yer alan haritada da görüleceği üzere ülkemiz; çığ, su baskını, heyelan, kaya düşmesi gibi birçok doğa olayının görüldüğü ama en çok depremlerin etkilerinin geniş, yaygın olarak belirtildiği ve tecrübe edildiği bir deprem ülkesidir. Fay hatlarının uzun bir hat boyunca birbiri ile bağlantısının olduğu görülmektedir. Fay hatlarının geçmiş olduğu bölgeler ciddi deprem tehlikesi altında olup yaşanacak olası bir depremin etki alanının geniş olacağının net bir şekilde göstergesidir. Anadolu eski dönemlerden bu yana büyük depremler görmüş olduğu bilinmektedir. Son yıllarda üst üste yaşadığımız depremlerle fayların etkisinin büyüklüğünü tecrübe etmiş bulunmaktayız.

2. DOĞAL AFETLERİN ETKİLERİ

Yaşanan her olay gibi doğal afetlerin de etkileri olmaktadır. Üstelik birçok olaya göre etki alanları daha çeşitli ve geniş olmaktadır. Bu bölümde doğal afetlerin etki alanlarını sınıflandırıp inceleyeceğiz. Aşağıda yer alan şekilde doğal afetlerin etkilerinin sınıflandırılması yer almaktadır.

Tablo 2. Doğal Afetlerin Etkisi

Kaynak: Dikmen, 2019.

Yukarıda yer alan tabloda olduğu gibi doğal afetlerin fiziki, ekonomik, sosyal, çevresel olarak büyüklü küçüklü etkileri olmaktadır. Yaşanan doğal afetin boyutuna göre etkilerin boyutu da değişmektedir. Ekonomik etkilerin büyüklüğü başta afet bölgesinde yaşayanları olumsuz etkilediği gibi ilerleyen dönemlerde tüm ülkeye olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ekonominin olumsuz etkileri bireylerin ve toplumların psikolojilerine ve sosyal hayatına da olumsuz yansımaktadır.

Tablo 3. Bazı Doğal Afetlerin Sosyal ve Ekonomik Etkileri

Etkinin Türü	Deprem	Kasırga	Sel	Tsunami	Volkan	Yangın	Kuraklık
Geçici Göç							X
Sürekli Göç							X
Konut Kaybı	X	X	X	X	X	X	
Endüstriyel Üretim Kaybı	X	X	X	X		X	
Ticaret Kaybı	X	X	X	X		X	
Tarımsal Ürün Kaybı		X	X	X	X	X	X
Alt Yapı Zararı	X	X	X	X		X	
Piyasalarda Düzensizlik	X	X			X		
Ulaşım Sisteminde Aksaklık	X		X				
İletişimde Kopukluk	X	X	X	X		X	
Panik						X	
Sosyal Parçalanma	X	X				X	

Kaynak: Dikmen, 2019.

Yukarıda yer alan tabloda bazı doğa afetlerinin sosyo-ekonomik etkileri yer almaktadır. Örneğin kuraklık ve kıtlığın sosyal etkisi sadece göç iken ekonomik etkisi sadece tarımsal ürün kaybı olarak belirtilmiştir. Ya da volkanik patlama sosyal olarak konut kaybına neden olurken ekonomik olarak tarım alanlarını zarar görmesi ve piyasa düzensizliğinin neden olabileceği belirtilmiştir. Bu şekilde yaşanan doğa olayının türü ve boyutu ve etki alanı doğa afetlerinin de etkilerini değiştirmektedir.

2.1 Doğal Afetlerin Sosyolojik Etkileri

Afet sonrası sosyal etkiler; psiko-sosyal, sosyo-demografik, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik olarak sınıflandırılmıştır. Psiko-sosyal etkiler kaygı bozukluğu, depresyon, panik atak gibi psikolojik etkilerdir. Bireylerin ailelerini yakınlarını kaybetmesi iş alanlarını yitirmesi çalışma alanlarının olmayışı elbette onları olumsuz etkilemektedir. Sosyo-politik olarak afet krizinin hükümetlerce sağlıklı bir şekilde yönetilmesi ve afetzedelere planlı bir organizasyon ile ulaşarak mağduriyetlerini gidermeleridir. Sosyo-demografik etkiler afetten etkilenen nüfusun demografik özelliklerinde yaşanan değişimlerdir. (Elçi, 2021)

Afetler elbette pek çok sosyolojik etkilere sahiptir. Birebir afeti yaşayan bireylere ek olarak afetzedelerin yakınlarının, arama kurtarma ekiplerinin ve şahitlik eden tüm toplumu derinden sarsan etkiler bırakmaktadır. Bunlar içinde dezavantajlı grupların, çocukların öncelikli olarak koruma altına alınarak temel ihtiyaçlarının giderilmesi önem arz etmektedir. Afetlerde elbette en çok zarar gören kesimin düşük bütçeli kesim olduğu da açık ve nettir. Ekonomik durumu zayıf olduğu için daha korunaklı yapılarda barınamayan kesim için doğa olayları korkunç seviyelerde afetlere dönüşmektedir. Bunların haricinde afet sonrası yardımlaşma süreci toplumun her kesiminden insanı bir araya getiren bir süreci doğurmaktadır. Bu da sosyolojik anlamda incelenmesi gereken bir konudur. (Keskin, 2021)

2.2 Doğal Afetlerin Ekonomik Etkileri

Doğal afetler yaşamın her alanına etki ettiği gibi ekonomik anlamda da ciddi etkiler yaratan doğa olaylarıdır. Örneğin küresel ısınma buzulların erimesine neden olup suların yükselmesi sonucunu doğurarak turizm sektörüne önemli etkiler yaratacak ve su kaynaklarının kuruması nedeniyle de kıtlığa neden olacak. Bu nedenle ciddi ekonomik zararların doğacağı tahmin edilmektedir. Bir başka örnek ise ülkemizde yaşanan yıkıcı depremlerdir. '99' da yaşanan Kocaeli depreminin ülke ekonomisine zararı 20 milyon dolar iken, Düzce depremi 1 milyon dolardır. Van depremi ise 1,5 milyon dolar zarara neden olduğu tespit edilmiştir. Bu aşamada

bütün ülke ekonomisine katkı payı daha fazla olan ve Marmara'yı etkileyen Kocaeli depreminin daha fazla zarara neden olduğu görülmektedir. Bu nedenle doğal afetlerin büyüklüğünün önemli olduğu kadar etki alanının büyüklüğü ve etkilediği bölgenin de ekonomik anlamda önemli olduğu görülmektedir. Elbette ki insani acıdan her bölge eşittir ekonomik anlamda ele alındığında ülke ekonomisine katkı sağlayan alanlarda yaşana doğal afetlerin ülke ekonomilerine zararın daha fazla olduğu görülmektedir. Hem kamusal alanda he özel sektör alanında ülke ekonomileri ciddi boyutlarda zarar görmektedir. (Elçi, 2021)

Doğal afetlerin ekonomik ve mali etkilerini birkaç alt başlık altında ele alalım. Doğal afetin bütçe kısıtına etkisi; devlet yaşanan afet sonrası afetzedelere destek olunması ve afet bölgesinin iyileştirilmesini masraflarının karşılanması adına farklı giderleri karşılayacak masrafları kısarak bütçe kısıtına gider. Var olan kaynaklarının maksimum verim alabilmek adına harcama yoluna gider. Kaynakların harcanacağı giderler afet bölgesi problemlerinin acil olarak çözümüne aktarılır. Vergi kapasitesine etkisi; Afet bölgesinde yaşana can kayıpları işgücü kaybına neden olduğu gibi vergi kaybına da neden olmaktadır. Esnafın yaşamış olduğu maddi zarar ticaretine olumsuz yansıdığı gibi vergilemeye de olumsuz yansımakta. Afet bölgesinde ticaretin zayıflaması verginin de zayıflamasına neden olur. Son olarak bölgeden göçlerin olması vergi mükelleflerinin başka bölgelere kayması anlamına gelir ki bu da afet bölgesinde vergi gelirleri düşürmüştür olur. Sigorta sistemine etkisi; doğal afetlerin ekonomik yükü çok fazladır ve ülke ekonomiler bunu karşılamayabilir. Bu nedenle kamu-özel sektör işbirliği ile 2000 yılında Zorunlu Deprem Sigortası Fonu oluşturulmuştur. Vatandaşlar ev, dükkân gibi mal varlıklarını afete karşı sigortalatır afetten zarar görmesi durumunda zarar sigorta firmaları tarafından karşılanır. Yaşanan afetin büyüklüğü elbette sigorta firmalarının da yükünü arttırmaktadır. Bu durumda sigorta firmalarının vergi yükünü hafifletici önlemlerin alınması gerekmektedir. Sigorta firmalarının vergi yükünün yüksekliği sigorta primlerinin yüksek olmasına neden olmakta. Sigorta primlerini yüksek olması vatandaşın doğal afet sigortası yapmasının önüne geçmektedir. (Ünsal, 2016)

Tablo 4. Doğal Afetlerin Ekonomik Yaşam Döngüsü

Etkileri	Anlık	Kısa Vade	Orta Vade	Uzun Vade
Doğal Afetler	<p>Kayıplar</p> <p>İnsanlara etkileri: yaralanma, ölüm, evsiz kalma v.s.</p> <p>Binalar ve alt yapı zarar görmekte ve tahrip olmaktadır</p>	<p>Dış acil yardımlar</p> <p>Hükümet yardımları</p> <p>Yardımlar: barınak, yiyecek, tıbbi</p> <p>Hasar değerlendirme, yeniden yapılanma planları</p> <p>Enkaz kaldırma, ilk yeniden yapılanma</p> <p>Temel alt yapı operasyonlarını geri kazanma: su, telefon</p>	<p>Yeni ekonomik koşullara uyum: işsizlik, göç, fiziksel/beşeri sermayeye yatırım</p> <p>Hasarlı binaları ve yapıları onarma ve güçlendirme</p> <p>Kredilere erişim ve sigorta</p> <p>Yeniden yapılanma için dış yardımlar</p> <p>Hükümet yatırımları</p>	<p>Uyum sürecinin bitişi</p> <p>Yatırım dalgalarının bitmesi</p> <p>Yeni teknolojilere adaptasyon</p>
EKONOMİK ETKİLERİ	<p>1) Stok kaybı</p> <p>2) Makine ve teçhizat kaybı</p> <p>3) Üretim ve hizmet kaybı</p>	<p>1) Ekonomik faaliyetlerde bozulma</p> <p>2) Enflasyon</p> <p>3) Sermaye genişlemesi</p>	<p>1) Negatif talep şokları</p> <p>2) Pozitif yatırım dalgalarının (iyileşme)</p> <p>3) Makroekonomik değişkenlere etkiler</p> <p>4) Hükümet bütçesine baskı</p> <p>5) Eşitsizlik ve yoksullukta artış</p>	<p>1) Tahribat</p> <p>2) Borç servisi</p> <p>3) Yapısal değişim</p>

Kaynak: Dikmen, 2019.

2.3 Doğal Afetlerin Fiziksel Etkileri

Doğa olayının ortaya ilk çıkardığı etki fiziksel etkidir. Bu fiziksel etkinin boyutu doğal afetin belirleyicilerindedir. Doğal afetin fiziksel etkileri canlı yaşamları için ölüm ve yaralanma olarak tespit edilirken ortaya çıktığı alanda da yaratmış olduğu tahribat fiziksel etki olarak belirlenmektedir. Őehirleřmenin yaygın olduğu bir alanda gerçekleşen bir doğal afetin alt yapı sistemine zarar vermesi olasıdır. Afet sonrası elektrik, su, doğalgaz, kanalizasyon, iletişim(telefon, internet) gibi alt yapı hizmetleri sekteye uğrar, hizmet veremeyecek duruma gelir. Ulaşımda afet dnelerinde zarar gören fiziksel unsurlardan biridir. Bu anlamda afetzedelere ulaşım ve onlara fiziki destek sağlamak hatta afetzedelerin bölgeden uzaklaştırılmasını sağlamak için ulaşım önemlidir. (Dikmen, 2019)

2.4 Doğal Afetlerin evresel Etkileri

Doğal afetlerin sonucunda ortaya çıkan hafriyat ya da salgın hastalıklar olumsuzluklardan bazılarıdır. Doğal kaynakların özellikle içme sularının zarar görmesi en tehlikeli çevresel faktörlerdendir. Tarım arazilerinin zarar görmesi, orman yangınları sonucu orman kayıpları, biyoçeşitliliğin ve mevcut ekosistemin göreceği her türlü zarar çevresel etkilerdendir. Düzensiz Őehirleřme afetin etkilerini arttırırken afet desteği sağlanması da önünde engeller yaratmaktadır, ulaşımı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle afet bölgesi haritalandırması yapılarak ilgili alanlarda daha sağlam önlemler alınmalıdır ve toplumca afet bilgilendirmesi yapılmalıdır. (Esmeray & ankaya, 2019)

2.5 Doğal Afetler Sonrasında Kullanılan Finansmanlar

Doğal afetlerin yaratmış olduğu ya da olacağı ekonomik zararları karşılayabilmek için yöneticiler belirli politikalara başvurmaktadırlar. Yerleşim alanlarında ya da ekili dikili arazilerde ortaya çıkan tahribatın giderilmesi adına ekonomik kaynak gereklidir. Vergiler bu finansman kaynakları arasında elbette ilk sırada yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise acil durum fonları bulunmaktadır. Afet durumlarında başvurulacak finans kaynakları; Afet tahvilleri, Afet finansmanı risk swapları, Afet finansmanında ek vergiler, Afet finansmanında fonlar, Afet sigortalarıdır. (Elçi, 2021)

Doğal afet durumlarında vergi ile ilgili iki Şekilde finansman yaratılabilir ya tüm vatandaşa bir ek vergi devi yüklenir ya da sadece doğal afetten etkilenenlerin vergi yükü hafifletilir. Bu da yaşanan doğal afetin byklği ile ilgilidir. Çok kapsamlı bir doğal afet ise ülke nüfusunun büyük bir kısmını etkiliyorsa tüm vatandaşlara ek vergi yüklenmesi yoluna gidilir daha yerel bir doğal afet yaşanmışsa bu durumda sadece afetten etkilenen yerel vatandaşın vergi yükünü hafifletmek yoluna gidilir. Ek vergileme yoluna gidilmesi ve doğal afet sonrası eklenen bu vergilerin kaldırılmadan toplanmaya devam etmesi Peacock ve Wiseman tarafından Sıçrama Tezi olarak ortaya atılmıştır. Çünkü ek vergilere vatandaş alışmıştır ve artık yönetim artık bu vergiyi kaldırmak istemez bu nedenle vatandaşın vergi yükü hiç itiraz olmaksızın arttırılmış olur. (nsal, 2016)

Bu bölümde ele alınan doğal afetlerin etkileri deprem doğa olayının sonucunda yaşanan afetler içinde geçerlidir. O nedenle deprem başlığı altında ayrıca ele alınmamıştır.

3. DEPREMLERİN MALİ ETKİLERİ

Bu bölümde ülkemizin geniş bir alanına yayılarak etki alanına almış olduğu deprem doğa olayının mali etkilerinden bahsedeceğiz. Elbette ki bu zamana kadar depremin acı tecrübelerini deneyimledik. Her birimiz büyüklüklü kkl birçok depreme Őahit olduk. En acısı bu yıl içinde Şubat ayında yaşadığımız, 10 ili derinden sarsan ancak tüm ülkemizi hatta dünya ülkelerini yasa boğan depremi hep hatırlayacağız. Coğrafyamız birçok depreme Şahitlik eden kadim topraklara sahip bir bölgededir. Elbette geçmişte olduğu gibi gelecekte de depremler

olacaktır. Bundan bir kaçış yoktur. Deprem gerçeği ile yüzleşip gerekli önlemleri almamız gerekmektedir.

Depremlerin ağır sonucu olan büyük doğal afetlerin;

*Ülkelerin ekonomilerini ve büyümelerini önüne geçmek,

*Ödemeler dengesini bozmak,

*Bütçenin gelir – gider dengesine zarar vermek,

*Gelir dağılımında eşitsizliğin artmasına neden olmak ve yoksulluğun artışı,

*Geleceğe yönelik hali hazırda planlanmış yatırımların askıya alınması ilgili kaynakların deprem bölgesine kaydırılması ve planlanmış yatırımları için gelecek kaynakların önüne geçilmesi,

*Üretimlerin ve stokların azalması, fiyat artışları,

*İşsizlik, sosyal dengelerin bozulması, kontrolsüz nüfus hareketliliği gibi çeşitli etkilerle sürdürülebilir kalkınmaya ciddi zararlar verdiği belirtilmektedir. (Ergünay, 2009)

Öncelikle vergilerin kamu geliri olarak önemli bir yeri olduğunun altını çizmemiz gerekir. Ülkelerin normal hayat düzeninde kamu harcamalarının çoğunluğun finansmanı vergiler üzerinde sağlanmaktadır. Buna istinaden ‘99 depreminde yaşanan afet sonrası maddi zararın karşılanması adına ek vergi çıkarılması gündem olmuştur. Ek vergilendirme vatandaşa ek bir yük demektir. Ekonomik gücü yerinde olmayan vatandaş için ek vergi ekstra bir ödeme yükü anlamına gelmektedir. Bu aşamada afet durumları için bir vergilemeye gidilecekse vatandaşın durumu göz önünde tutulmalı uzun vadeli düşünüp ona göre kararlar alınmalı mümkünse vergilendirmeye gidilip vatandaşa ek bir ödeme yükümlülüğu çıkarmak yerine farklı kaynak arayışına yönelmek daha doğru olacaktır. (Yüce, 1999)

‘99’da yaşanan Marmara depreminin ülkemize ciddi maliyeti olmuştur. Zira ülke ekonomisine yön veren bölge olduğu için yaşanan yıkımın haricinde çalışma ve üretim hayatının sekteye uğraması ülke ekonomisine ciddi zarar vermiştir. İnsanların vefat etmeleri ya da çalışamaz duruma gelmeleri ya da çalışacak bir iş yerlerinin artık olmayışı ekonomiyi derinden sarsmıştır. Bölgenin afet nedeniyle geçici bir süre vergiden muaf tutulması kamu gelirlerini azaltmıştır. Buna karşın bir yandan da afet bölgesinin yeniden hayat bulması için yapılan çalışmalar kamu harcamalarına ekstra maliyet yaratmıştır. Bu deprem sonrasında DASK kurulmuş ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında kanun çıkarılmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda ülkemizde depremlerin etkilerini kısa veya uzun vadeli olsa da maliye politikası araçlarının etkin olarak kullanıldığını görünmektedir. Harcama artışları büyüme hedefli olmakta finansmanı içinde vergi düzenlemeleri yapılarak vergi gelirleri içinde yer alan azalmayı da kapatmış olduğu görüntenmektedir. Yanı sıra dışardan alınan krediler ve gönderilen yardımlar da sanayi sektörüne sağlanan destekle üretim açığı kapatılmaya çalışmıştır. (Akar, 2013)

Deprem yaşandığı alanda psiko-sosyal anlamda şiddeti nispetinde sarsıcı şoklar yaratıp ciddi boyutta etkiler yaratsa da ekonomik anlamda etkileri hakkında tespit edilmiş etkiler az olduğu görülmektedir. Richter ölçeği depremin büyüklüğünü ölçerken hasarın boyutu hakkında veri sunmaz. Çünkü depremin şiddetinin verdiği hasar depremin yaşandığı alana bağlıdır. Bu çalışmada 1986 yılından 2011 yılına kadar İtalya’nın 95 eyaletinde yaşanan 22 deprem incelemeye alınmıştır. Deprem sonrası üretim ve istihdam yaşanan azalmanın geçici bir durum olduğunu ve bu nedenle ekonomiye etkisinin önemsiz olduğu belirtilmektedir. Yeniden yapılanma sürecinde gelen teşvikler geçici sürede yaşanan zararı fazlasıyla telafi ettiğini belirtilmektedir. Deprem sonrası yaşanan daralmanın etkisinin çevre bölgelere yayılmadan en geç iki yıl içinde toparlanma gösterdiği belirtilmektedir. (Porcelli & Trezzi, 2019)

Deprem kaynaklı doğal afetlerinde ekonomik etkileri diğer afetler gibi dolaylı ve doğrudan olarak ayrılmaktadır. Doğrudan etkiler; ulaşım, altyapı, iletişim, enerji, sanayi kapsarken dolaylı etkiler; afet sonrası zaman içinde ülkelerin ekonomilerine verdikleri etkilerdir. Enflasyon, bütçe açığı, büyüme, kamu harcamaları, kamu gelirleri, kamu borçlarına olan etkileridir. (Altun, 2018)

Tablo 5. 1999 Marmara Depreminin Maliyeti

MALİYETLER	TÜSİAD	DPT	DB
Doğrudan Maliyetler	10	6,6-10,6	3,1-6,5
Konutlar	4	3,5-5	1,1-3
Şirketler	4,5	2,5-4,5	1,1-2,6
Altyapı	1,5	0,5-1	0,9
Dolaylı Maliyetler	2,8	2-2,5	1,8-2,6
Katma Değer Kaybı	2	2-2,5	1,2-2
Acil Yardım Harcamaları	0,8	-	0,6
Toplam Hasar Kaybı (Yuvarlatılmış)	13	9-13	5-9
İkincil Etkiler			
Genel Değer Kaybı	2	-	3
Mali Maliyetler	2	5,9	3,6-4,6

Kaynak: Altun, 2018.

Yukarıda tabloda '99 depreminin ekonomik ve mali etkileri sonucu ortaya çıkan maliyetler yer almaktadır. Ortaya çıkan maliyeti azaltmak adına yeni bir vergi yasası çıkartılmıştır. Van depreminde ise etkilenen bölgede bir yıl boyunca vergiler, cezalar ertelenmiştir. Bunun haricinde 2011 yılında oluşan bütçe fazlası Van ilinde deprem sonrasında yeni baştan yapılandırılması için kullanılmıştır. Bu aşama da 2011-2012 yıllarında toplam 3,6 milyar lira ekstra maliyet ortaya çıkaracağı belirtilmiştir. (Avdar, 2017)

OECD'ye bağlı 34 ülke kapsamında yapılan çalışmada doğal afetlerin bütçe açıklarını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. OECD ülkelerinin ekonomilerinin afetlerle mücadele edebilecek kadar güçlü olduğu sonucuna varılmıştır. Doğal afetin sürekli tekrarı ya da büyüklüğü ülke ekonomilerine ciddi hasar verdiği yönündedir. Bu nedenle her ülke afete hazırlıklı bir politika yürütmeli hem kamu hem özel kurumlarla işbirliği halinde olmalıdır. (Keyifli, 2020)

Bu çalışmada doğal afetlerin gelişme olan ülkelerde yaratacağı ekonomik etkiler ile afet risk yönetimi ve uygulanabilirliği incelenmiştir. Hasarların ve riskli bölgelerin korunaksızlığı insanların hatalarından kaynaklı olduğu ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek riskler tanımlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin afet harcamalarını finanse edebilecek bir bütçelerin genel olarak bulunmadığı bu nedenle dışardan yardımlar aldığı belirtilmiştir. Dış yardım kaynakları olmaması durumunda afet bölgelerinin iyileştirilmesinin imkânsızlığı belirtilmektedir. Bu şekilde afet riskleri le baş edebilmek için afet risk yönetimi geliştirilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. (Mechler, 2003)

Deprem gibi etkili doğa olaylarının sonucunda ortaya çıkan doğal afetler öngörülemediği ve önlenemediği ve zararı tahmin edilemediği için devletlere koşullu mali yükümlülük doğururlar. Açık ve örtük olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Doğal afetlerin vereceği zarar önceden tahmin edilemeyişi nedeniyle devletlerden tam olarak zararı karşılayabilecek bir bütçe ile hazırlıklı olması beklenemez. Ama hiç doğal afet olmayacakmış gibi hazırlıksız da olunması gereklidir. Koşullu mali yükümlülüğü azaltan araçlar; doğal afet rezerv fonu, doğal afet sigortalarıdır diyebiliriz. (Çelen, 2011)

Yapılan çalışmada depremin finans piyasalarını nasıl etkilediği ele alınmıştır. 1973-2011 yılları arasında beş kıtada ve 21 ülkede ölümlü sonuçlar doğuran 100 üzeri deprem ele alınmış ve sonucunda borsayı olumsuz etkilemiş olduğu sonucuna varılmıştır. Hisse senedi piyasasının tepkisi ölçüldüğünde 70'ler ve 80'lere nazaran son yıllarda daha fazla etkilendiği görülmüştür. Deprem, şiddeti ya da ülkelerin gelir düzeyleri fark etmeksizin etki düzeyinde fark bulunmamaktadır. (Scholtens & Voorhorst, 2013)

Depremın mali etkileri; konsolide bütçe olarak ele alındığında deprem sonrası yaşanan gelir kaybı örneğın işgücü kaybı, işyerlerinin faaliyet gösteremeyecek şekilde zarar uğraması, vergi kayıpları, vergilerin ertelenmesi '99 depreminde 739 milyon dolar olarak hesaplanırken ve zararları gidermek için yapılan harcamalar 663 milyon dolar olarak hesaplanmış ve konsolide bütçeye zararı 1402 milyon dolar olarak belirtilmiştir. Kamu bankalarının deprem kaynaklı alacak tahsili yapamaması da depremin mali etkileri arasındadır. Yerel yönetimlerin depremde hasarlanan alt yapıların harcamalarına aktarılan kaynakta mali etkiler arasındadır. Depremzedelere sağlanan konut desteğı de mali etkiler arasındadır. (Aktürk & Albeni, 2002) İlgili çalışma doğal afetlerin hisse senedi getirilerine olan etkisini ölçmek üzere yapılmıştır. Son yıllarda etkisinin giderek artan doğal afetlerin yönetilebilir varlıklar üzerindeki etkisinin 13 trilyon dolar olduğı tahin edilmektedir. Bu büyük ölçekte olan etkinin şirketlerin hisse senedi üzerindeki etkisini ölçmek için Sabit Etkiler modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak büyük afetlerin şirketlerin hisse senedi getirilerine olumsuz etkilerini tespit ettik (Arndt & Buchmann, 2018) İlgili çalışmanın son bölümünde deprem sonrası yeni hayatın inşası için yapılan masraflar, yapılan aynı ve nakdi yardımlar, gelirdede yaşana düşüş gibi etkiler depremin mali etkileri arasındadır. Depremler genel olarak ülkelerin masraflarını attıran gelirlerini azaltan mali etkiler yaratmaktadır. Ülke yöneticileri acil durumlar için belirli bir havuz oluşturmaları gerekmektedir. Bazı acil durumların müdahalesinde bu havuzda yer alan bütçe yeterli olurken bazıları için yeterli olmamaktadır. Buna bağılı olarak deprem sonrası yaşanabilecek olası afet riskine karşı afet risk yönetimi ile önlemlerin alınması zararı en aza indirgeyeceğinden bütçeye destek hizmeti sağlar. (OECD, 2018)

SONUÇ

Bu çalışmada depremlerin bireyler üzerinde yarattığı maddi ve manevi etkilerinin yanı sıra ülkeler üzerinde yarattığı maliyetler incelenmiştir. Her ülkenin doğal afetle sonuçlanabileceğı bir doğa olayına karşı bir acil durum planının ve bütçesinin olması ve donanımlı bir ekibin olması gerekmektedir. Aksi takdirde afet sorası bilançonun bedeli ağır olarak ödenmektedir.

AFAD Koordinatörlüğünde geliştirilen "Ulusal Deprem Araştırma Programı" UDAP 2012-2023 yılları arasında ülkemizde deprem ile ilgili çalışmaların geliştirilmesi adına hem üniversitelere hem kurumlara destek sağlayarak depremin etkilerinin en aza indirgenmesi amaçlanmaktadır. Ülkemiz için deprem her geçen gün daha ciddi bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gibi projelerle toplumda yaşayan her bireyin depremin ciddiyetini farkındalığının artırılması gerekmektedir. Çünkü deprem sadece bireysel etki yaratan bir olay değil domino taşı etkisi yaratan bir doğa olayıdır.

Günümüzde depremlerden sadece bölge halkı etkilenmediğinin altını çizmemiz gerekir. Uluslararası sınırların neredeyse kalkmış olduğı günümüz dünyasında bir bölge de yaşanan etkinin hızla çevreye yansıdığını görmekteyiz. Örneğın yaşadığımız son depremde online ticaret platformları gerek yurtiçi - yurtdışı ortaklarını gerek müşterilerini etkileyen bir süreç yaşadılar.

Depremlerin etki alanının genişliği ve yaratmış oluğı tahribatın bilançosuna göre ülke ekonomilerine de olmaktadır. Tabii afeti yaşayan ülkelerin ekonomisinin de gücü ve kaynağı önemlidir. Araştırmalar gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerin depremlerden daha fazla etkilendiğini ve ekonomilerinin afete hazır olmadıklarını dış ülkelere destek almak durumunda kaldıklarını belirtmektedir. Çünkü bu ülkelerde konutlar inşa edilirken afet bölgesi denetimi yapılmamakta ve konutların güvenilirliği, dayanıklılığı az olmakta, bireylerin deprem farkındalığı zayıf olmakta, insanların deprem bilinçlendirmesi olmamakta, deprem için arge çalışmaları yetersiz bulunmakta vb faktörler depremlerin bilançosunu ağırlaştırmaktadır. Araştırmacılar deprem sonrasında yeniden yapılandırma sürecinin ülke ekonomisine pozitif etki ettiğini gözlemlemişlerdir.

Sonuç olarak depremlerin mali etkilerini azaltmak için; insanlar bilinçlendirilmeli, deprem zemin etütlerinin yapılarak yasalara uygun konutlar inşa edilmeli, deprem gibi ani doğa olaylarında ortaya çıkan zararları karşılamak adına bütçe oluşturulmalı, acil durum planı ve bu planı sağlıklı ve hızlı bir şekilde organize edebilecek personeller bulunmalıdır. Afetlerin etkilerinin azaltılması için arge çalışmaları yapılmalı. Bu değindiğimiz birkaç başlık dahi depremlerin etkisini azaltmaya yetecektir.

KAYNAKÇA

AFAD. (2023). Afet Haritaları. <https://www.afad.gov.tr/afet-haritalari> (Erişim Tarihi: 04.04.2023)

Akar, S. (2013). Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi. Doktora Tezi. İstanbul.

Aktürk, İ. & Albeni, M. (2002). Doğal Afetlerin Ekonomik Performans Üzerine Etkisi: 1999 Yılında Türkiye'de Meydana Gelen Depremler ve Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (1)

Altun, F. (2018). Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. Sosyal Çalışma Dergisi, 2(1), 1-15.

Arndt, D. & Buchmann, F. (2018). The Effects of Natural Disasters on Stock Returns: An Empirical Approach. Master Thesis.

Avdar, R. (2017). 1999-2011 Arası Dönemde Türkiye'de Meydana Gelen Depremlerin Ekonomik Etkileri. Econder International Academic Journal, 1(1), 53-63.

Çelen, M. (2011). Doğal Afetlerin Doğurduğu Koşullu Mali Yükümlülükler. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (s. 42-68). İstanbul, 2013: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 5168.

Dikmen, A. T. (2019). Türkiye'de Doğal Afetlerin Makroekonomik Etkileri. Doktora Tezi. Erzurum.

Elçi, S. (2021). İklim Değişiklikleri ve Doğal Afetler Bağlamında Finansal Kriz Yönetimi: 2011 Yılı Van Depremi Örneği. Doktora Tezi. Kırıkkale.

Ergünay, O. (2009). Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma. Deprem Sempozyumu.

Esmeray, E. & Çankaya, Ş. (2019). Doğal Afetler, Çevresel Etkileri ve Alınabilecek Önlemler. International Science and Engineering Application 2019, (s. 387-394). Karabük.

İşçi, C. (2008). Deprem Nedir ve Nasıl Korunuruz? Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 3 (9), 959

Keskin, Y. (2021, Nisan 6). Afete Sosyolojik Bakış. <https://sosyolojikmudahale.com/2021/04/06/afete-sosyolojik-bakis/> (Erişim Tarihi: 04.04.2023)

Keyifli, N. (2020). OECD Ülkelerinde Doğal Afetlerin Bütçe Açıkları Üzerine Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(43), 303-318.

Mechler, R. (2003). Natural Disaster Risk Management and Financing Disaster Losses in Developing Countries. <https://www.preventionweb.net/publication/natural-disaster-risk-management-and-financing-disaster-losses-developing-countries> (Erişim Tarihi: 04.04.2023)

OECD. (2018). Financial Management of Earthquake Risk. OECD:
<https://www.oecd.org/finance/insurance/Financial-management-of-earthquake-risk.pdf>
(Erişim Tarihi: 04.04.2023)

Porcelli, F. & Trezzi, R. (2019, Nisan). The İmpact of Earthquakes on Economic Activity: Evidence From Italy.
https://www.researchgate.net/publication/322587018_The_impact_of_earthquakes_on_economic_activity_evidence_from_Italy
(Erişim Tarihi: 04.04.2023)

Scholtens, B. & Voorhorst, Y. (2013, February). The Impact of Earthquakes on the Domestic Stock Market.
https://www.researchgate.net/publication/274272282_The_Impact_of_Earthquakes_on_the_Domestic_Stock_Market (Erişim Tarihi: 04.04.2023)

Ünsal, H. (2016, Ekim). Doğal Afetlere Yönelik Vergi Politikaları ve Türkiye Uygulamalarının İncelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 1-23.

Yüce, M. (1999, Eylül). Vergileme İlkeleri ve Ekonomik Konjonktür Açısından Deprem Vergi Gelirlerinin Genel Bir Değerlendirmesi. Mevzuat Dergisi (21).

Financial Effects of Earthquakes

Necla DEMİR

ABSTRACT

We need to point out that nature is a living being and earthquakes are a phenomenon in which nature can develop itself. As a shaking event in line with the needs of nature, earthquakes can cause natural disasters due to their effects. Natural disasters can affect many areas of human life such as physical, financial, psychological and social. The aim of this study is to evaluate the financial effects of earthquakes, which are one of the effects of earthquakes that have recently turned into natural disasters. The fact that earthquakes reach large dimensions and turn into natural disasters causes serious costs both personally and publicly. While minimizing these costs, each of us needs to know that we are responsible. Since the past, of course, there have been earthquakes that have had many destructive effects. What is important is to prevent earthquakes from creating effects on natural disaster dimensions with developing technology, R & D studies and raising conscious individuals. The net balance sheet of costs caused by natural disasters cannot be calculated immediately. Time is required for this. Over time, the size of the balance sheet is calculated and with normalization, the reconstruction process begins. In this respect, the material losses experienced during the disaster and their reconstruction require a serious economic power. In this study, natural disasters; types are discussed together with their effects and the financial effects of earthquakes are emphasized.

Keywords: *Natural Disaster, Earthquake, Costs.*

Jel Codes: L74, K00

Örgütsel Güvenin İşgören Performansına Etkileri (Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma)¹

Ercan GÖN²

Mehmet GÜVEN³

ÖZET

Güven sosyal yaşamda olduğu kadar çalışma hayatında da bireylerin ihtiyaç duyduğu bir kavramdır. Güven kavram olarak tanımlanması güç olmakla birlikte çalışma hayatına örgütsel güven olarak yer etmiş ve literatürde geniş bir yer bulmuştur. İşgörenler çalışma ortamında iş arkadaşları, yöneticileri ve işletme çevreleriyle bir arada bulunma zorunluluğuna sahiptir. Bu zorunluğu karşılarken bireylerin birbirlerine güven ikliminde olmamaları işe odaklanmalarında da bir takım sıkıntılara yol açabilmektedir. Örgütsel güven ikliminin sağlanması öncelikle işletme yönetimlerinin sorumluluğundadır. Çalışanlarına adil yönetim politikaları uygulayan, yöneticilerini bir lider gibi yetiştiren, işgörenlerin özlük ve iş yaşam haklarına saygı duyan işletmelerde işgörenlerin örgütsel güven algısının performanslarına olumlu yansıyacağı şüphe götürmez bir gerçektir. Literatürde örgütsel güven çalışma arkadaşlarına, yöneticilere ve işletmeye güven bileşenlerinden oluştuğu belirtilmektedir. Çalışma kapsamında bu bileşenlerin her birinin işgören performansını etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Araştırma Akdeniz bölgesindeki illerde faaliyet gösteren ve 50 ve yukarı sayıda personel çalıştıran işletmelerde çalışan 480 işgörene anket uygulanmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. İradî örneklem türünün uygulandığı araştırmada normallik, homojenlik, korelasyon ve çoklu regresyon analizleri uygulanmıştır. Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, örgütsel güvenin alt boyutlarının işgören performansını pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel Güven, İşgören Performansı, Akdeniz Bölgesi, Çoklu Regresyon Analizi.

JEL Kodları: M19, M10

1. GİRİŞ

Çalışanların günlük yaşamlarının önemli bir kısmının işyerinde geçmesi, işyerindeki diğer unsurlarla iyi iletişim kurmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu iyi iletişimin sağlanmasında güvenin apaçık etkisi olduğu aşikârdır. Birbirine, örgütüne ve mesai arkadaşlarına güvenmeyen bir bireyin sağlıklı düşünemeyeceği gibi yaptığı işte başarılı olması ve performansının da yüksek olması beklenemez.

Güvenin kişiler üzerindeki etkisinin ötesinde, güvenin çalışma hayatındaki rolünü gösteren örgütsel güvenin işgören performansına etkilerinin incelenmesi araştırmanın çıkış noktası

¹ Bu çalışma, Doç. Dr. Mehmet GÜVEN danışmanlığında hazırlanan *Kariyer ve Yetenek Yönetimi ile Örgütsel Güvenin İşgören Performansına Etkileri (Akdeniz Bölgesi Hizmet Sektöründe Bir Araştırma)* adlı doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

² E-Posta: 1912092006@bingol.edu.tr, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID: 0000-0002-6023-324X

³ Doç. Dr., E-Posta: mguven@bingol.edu.tr, Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, ORCID: 0000-0001-5768-9847

olmuştur. Akademik düzeyde olduğu kadar işletme yönetimlerinin de dikkatini ve ilgisini çeken örgütsel güvenin etkilerini hem birey, hem örgüt performansı, modern yönetim ilkelerinde anlamını bulan diğer bileşenlere etkisini ölçmek kaçınılmaz olmuştur.

Beşeri sermayenin öneminin her geçen gün daha fazla arttığı çağımızda işgörenler artık bir çalışandan çok rekabet unsuru haline gelmeye başlamışlardır. Özellikle rgtsel bağlılığa ihtiyaç duyulan sektör ve alanlarda karşılıklı güven de kaçınılmaz bir hal almıştır.

Sosyal bilimlerde birçok alt disiplinin önemsediği güven kavramı, çalışan işgücü için de ayırt edici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Işgrenlerin alışma arkadaşları ve işletme yönetimi arasında sağlam temellerin atılması örgütsel güvenin de başlangıç noktasını oluşturur.

Örgütsel Davranış Bilimlerinin inceleme konusu olan örgütsel güvenin son zamanlarda İnsan kaynakları yönetiminde de dikkate alınarak incelendiği görülmektedir. Örgütsel güvenin sağlandığı işletmelerde çalışan işgörenlerin performansının da daha iyi olması beklenmektedir. Örgütsel güven, işletmede çalışan kişilerin bir bütün olarak çalıştıkları işletmeye olan güven algılarının bir çıktısıdır.

Güven, birey ve örgüt düzeyinde ayrı ayrı incelenen kavramlardır (Doney & Cannon, 1997). Bireysel güven kişiyi baz alırken, örgütsel güven işletmeyi baz almaktadır (Luhmann vd., 2017). Wilson (2011), güvenin hem bireysel performansın hem de örgütsel performansın geliştirilmesinde önemi bir unsur olduğunu belirtmektedir.

Çalışma hayatını bir işletmeye feda eden işgörenlerin, çalıştığı örgüte karşı, her Őeyden önce iş güvenliği, adil sosyal haklar, çalışma barışı gibi konularda güvenmek istemesi tabii hakkıdır (Güven vd., 1994).

İnsan Kaynakları Yönetiminde önemli bileşenlerden biri işgören performansını yüksek tutmak suretiyle örgüt performansını arttırmaktır. Bunu yaparken kullanılan argümanlardan biri de örgütsel güveni sağlamaktır.

Işgren performansı, insan kaynakları yönetimi uygulamalarının önemli bir fonksiyonu olan performans değerlendirme sonucunda ortaya çıkan ve işletme yönetimine işgörenlerle ilgili kararlarında en etkili olan çıktılardır.

Örgütsel güvenin işgören performansına etkilerini açıklayan bu çalışmada, dört bölümden ibarettir. Birinci bölüm araştırmanın amacı ile önemi konusunu ele almıştır. Literatür bölümünden oluşan ikinci bölümde araştırmanın değişkenleri ve alt boyutları ile ilgili bilgilendirme yapılmakta, bu alanda daha önce çalışma yapmış bilim adamlarının görüşlerine ve araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmanın cnc bölümünde araştırmanın metodu, araştırmanın modeli, veri toplama aracı ve analizler yer almış, bu analizlerin bulguları ise dördüncü bölümde raporlanmıştır. Literatür ile analiz sonuçları birlikte değerlendirilerek araştırmanın ıktıları tartışma ve sonuç bölümünde yorumlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, hizmetler ana sektöründe ve bağlı alt sektörlerde çalışan işgörenlerin örgütsel güven algılarının bireysel performansına etkilerini incelemektir.

Literatürde rgtsel güvenin, çalışma arkadaşlarına güven, işletmeye güven ve yöneticiye güven alt boyutlarından oluştuğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda örgütsel güvenin her bir alt boyutunun işgören performansına etkilerini ölçmek amacıyla hizmet sektöründe çalışanlara yönelik araştırma yapılması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında örgütsel güven ve alt boyutları bağımsız değişken, işgören performansı ise bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Literatürde yayınlanmış lcekler yardımıyla araştırma evrenindeki Işletmelerde alışan işgörenlere yönelik olarak anket uygulanması,

anketlerden elde edilen verilerin analiz edilerek bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişki ve etkinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın araştırma sorusu; “*hizmet sektörü işletmelerinde örgütsel güven işgören performansını etkilemekte midir*” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca “Örgütsel güvenin boyutlarının her biri işgören performansını hangi düzeyde açıklamaktadır?” sorusuna cevap aranmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

İşletmelerde örgütsel güveni sağlamış olan işletmelerde örgütsel güvenin işgören performansına nasıl etki ettiğini göstermesi ve dolaylı olarak işletme performansına yansımaları açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Yapılan literatür taramasında, örgütsel güvenin işgören performansına etkilerine yönelik çalışmalar olduğu görülmekle birlikte örgütsel güvenin alt boyutlarının her birinin ayrı ayrı işgören performansına etkilerini ölçen yeterli sayıda bir araştırmaya rastlanmadığı görülmüştür.

Bununla birlikte Akdeniz Bölgesinde ve spesifik olarak hizmet sektöründe ve 50+ istihdamlı işletmelerde çalışan kişileri kapsayan bu çalışmadan elde edilen bulguların literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2. LİTERATÜR

Bilimsel Yönetim Kuramının öncüsü olan Frederick W. Taylor tarafından 1911 yılında yayınlanmış olan Bilimsel Yönetimin İlkeleri kitabında işgörenlerle işletme yönetimi arasındaki karşılıklı güven olması gerekliliği ifade edilmektedir (Taylor, 1911). Yönetimin bilimsel ilkelere dayalı olarak yürütülmesi yolunda öncül olan Taylor, örgütsel güveni de bilimsel değerler arasında tanımlamakta ve işgören ile işveren arasında güven ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Güven kavramının Taylor’un, çalışanların bilimsel ilkelerle yönetilmesi noktasında gösterdiği çabaların arasında da yer alması, bu kavramın işletme yönetimlerinin de dikkatle takip etmesi gereken bir konu olduğunu düşündürmektedir.

2.1. Örgütsel Güven

Örgütsel güvenin en çok bilinen yazarlarından olan Mishra (1996) ise güveni, bir tarafın karşı tarafa kendini savunmasız bırakmayı kabullenmesi olarak belirtmekte ve yetkinlik, açıklık, ilgililik ve güvenilirlik boyutlarıyla örgütsel güveni tanımlamaktadır.

Yılmaz (2014) örgütsel güveni “örgütlerde faaliyet öncesi ve sürecinde tarafların her birinin diğerine inanması nedeniyle savunmasız kalmayı kabul etmesi” olarak tanımlamaktadır (Yılmaz, 2014).

İşletmeler diğer işletmeler nezdinde itibarını yükseltmek istiyorsa, örgütsel güveni sağlamak zorundadır (Barney & Hansen, 1994). Çalıştığı işletme yönetimine güvenen işgörenler, yönetime karşı duyduğu güvenin etkisiyle yönetimce alınan kararlara içgüdüsel olarak destek vermektedirler (Judeh, 2016).

Douglas McGregor *The Human Side of Enterprise* adlı kitabında işletme yöneticilerinin örgütteki çalışanları davranış setlerine göre gruplandırarak X teorisi ve Y teorisi çatısı altında yer vermiştir. McGregor’un X teorisi çatısındaki özelliklere sahip işgörenlerin performans düşüklüğünün işi sevmemelerine, motivasyonlarının düşük olmasına bağlanmakta, yöneticiye güvenin sağlandığı bir çalışma ortamında çalışan ve Y teorisi çatısı altındaki işgörenlerin örgütsel hedeflere ulaşmak üzere kendilerini yönetebileceklerini, inisiyatif ve sorumluluk alacaklarını belirtmektedir. McGregor, işgörenlerin güvene layık olduğu tezini işgörenlerin

ellerinden gelen en iyi işi yapmak için içsel olarak motive olduğu yönündeki Teori Y ile desteklemiştir (McGregor, 2006).

Literatürde örgütsel güven ile ilgili olarak en yaygın görülen kuramsal modeller aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1.		
<i>Örgütsel Güvenle İlgili Kuramsal Modellerin Karşılaştırılması</i>		
MODEL	BOYUTLARI	MODELİN ÖNE ÇIKAN ÖZELLİĞİ
Mishra Modeli	Yetkinlik Boyutu Açıklık Boyutu İlgililik Boyutu Güvenilirlik Boyutu	Kriz sürecinde örgütsel performansı arttırmak için açıklanan bir teori geliştirmek amacıyla yapılan araştırmanın bir sonucudur.
Shockley-Zalabak Ellis ve Winograd Modeli	Yetkinlik Boyutu Açıklık Boyutu İlgililik Boyutu Güvenilirlik Boyutu Özdeşleşme Boyutu	Mishra Modeline ilave olarak özdeşleşme boyutu eklenmiştir.
Whitener, Brodt, Korsgaard & Werner Yönetimsel Güvenilir Davranış Modeli	Davranış Tutarlılığı Dürüstlük Kontrolün Paylaşılması ve Devredilmesi Açık İletilişim İlgi Gösterme	Örgütsel güven yöneticinin görevleri arasında olduğu vurgulanmış ve örgütsel güvenin temel bileşeni olarak yöneticiye güven irdelenmiştir.
Mayer, Davis ve Schoorman Modeli	Yetenek Boyutu Yardımselik Boyutu Dürüstlük Boyutu	Örgütsel güven, güvenen ile güvenilen taraflar olarak iki kısma ayrılmış, güven ve risk ön planda tutulmuştur.
Bromiley ve Cummings Modeli	Duygusal Bilişsel Amaçsal	Örgütsel güven, bireysel ve örgütsel olarak ikiye ayrılmıştır. Ampirik çalışmanın sonucu, örgütsel güvenin örgütsel bağlılıktan farklı bir kavram olduğu belirlenmiştir.

Literatürde Örgütsel Güvenin alt boyutları genel olarak işletmeye güven, yöneticiye güven ve çalışma arkadaşlarına güven olarak (Büte, 2011; Dietz & Hartog, 2006; Ellonen vd., 2008; İşcan & Sayın, 2010; Tokgöz & Seymen, 2013;) kabul gördüğu anlaşılmaktadır.

2.1.1. İşletmeye Güven

İşletmeye güven, çalışanların örgüte karşı, politikalar, personel hakları, sunulan imkânlar, diğer örgütlere karşı prestij, kariyer fırsatları, örgütün mevcut ve gelecekteki mali ve iş kapasitesi, planlanan faaliyetler gibi bilgilerin işgörenler tarafından nasıl algılandığının bir sonucudur.

Çalıştığı işletmeye güvenen işgörenler, işletmenin vizyon, misyon ve hedefleri ile bireysel ve örgütsel performanslarına daha fazla katkı sağlayabilecektir. Örgütsel güvenin yüksek olduğu işletmelerde işgörenlerde problem çözme becerisinin ve bireysel performansın da daha yüksek olduğu görülmüştür (Boss, 1978).

Akkoç vd., (2012) tarafından yapılan araştırma sonucunda, örgütsel güvenin iş performansını ile ilişkili, güvenin işgören performansını pozitif etkilediği belirtilmiştir.

Robinson (1996) bir işletmede işe yeni alınan 125 kişi üzerinde işe ilk girişte, 18 ay sonra ve 30 ay sonra ayrı ayrı dönemlerde yaptığı ampirik bir çalışmada işgörenlerin işletmeye olan güvenlerinin performanslarını etkilediği sonucuna ulaştığı belirtilmiştir.

2.1.2. Yöneticiye Güven

İşgörenlerde, örgüte karşı güven algısının sağlanmasında en fazla etkili olan yöneticiye güven boyutu, işgörenlerin sırlarını yaymama, işgörene yardım etme, işgörene verilen sözü tutma, işgörende adil yönetim algısı oluşturma gibi hususlar yöneticiye karşı güven oluşturan davranışlardır. Nitekim Whitener vd. (1988), işgörenlerin güvenme eğiliminin, yöneticilerin güvenilir davranışlar sergilemesine bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir.

Michigan Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından yürütölen bir araştırmada işgörenlerde güven algısının oluşmasını için çaba sarf eden bir yönetime sahip olduğu düşüncesinin, işgören performansını pozitif olarak etkilediği vurgulanmıştır (McGregor, 2006).

Cunningham ve MacGregor (2000) tarafından hizmet sektöründe çalışan 785 işgörene yönelik olarak yaptıkları çalışmada örgütsel güvenin işgören performansını olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Earley (1986) tarafından sanayi sektöründe çalışanlara yönelik yapılan araştırmada işgörenlerin yöneticilere olan güveninin performanslarına olumlu yönde etki ettiği belirtilmiştir.

Oldham (1975) tarafından yapılan ampirik bir çalışmada, yöneticiye güvenin bireysel performansı olumlu etkilediği ifade edilmiştir.

Rich (1997) tarafından perakende satış sektöründe çalışan 244 kişiyle yapılan araştırmada, yöneticiye güvenin artmasının performans artışını da sağladığı belirtilmiştir.

2.1.3. Çalışma Arkadaşlarına Güven

Çalışma arkadaşlarının yeterliliğine, adaletine, ahlakına, güvenilirliğine inanmak olarak tanımlanabilir (Tuysuz, 2015).

Çalışma arkadaşlarına güven işgörenin, birlikte çalıştığı diğer işgören ve yöneticilerin tutum ve davranışları nedeniyle kendisinin zarar görmeyeceğine olan inancı olarak ifade edilmektedir (Young, 2009).

Büte (2011), imalat sektöründe çalışan 437 kişiye yönelik olarak yaptığı çalışmada, örgütsel güvene ait alt boyutların işgörenlerin performansına etkisini incelemiştir. Yöneticiye güven ve işletmeye güvenin işgören performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu ancak çalışma arkadaşlarına güvenin işgören performansı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı yönünde bir sonuca ulaştığını belirtmiştir.

O'Reilly ve Roberts (1974) tarafından yapılan çalışma arkadaşlarına güvenin performansı arttırdığı ifade edilmiştir.

2.2. İşgören Performansı

Performans, Türk Dil Kurumuna göre, "başarım" anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023).

Performans, süreç ve sonuç olarak iki yönden değerlendirilmektedir (Sonntag, Volmer ve Sychala, 2008). Performans, işgörenin veya işletmenin hedef doğrultusunda nereye ulaştığını, neleri başardığını nicel ve nitel yönden ifade eden bir kavramdır (Güner, 2008).

İşgören performansı, çalışanların iş ortamında işlerini yürütebilme derecesini ifade etmektedir (Suliman, 2007). İşgören performansı, tek boyutlu bir değişkenden ziyade çok faktörlü bir yapı olarak kabul edilmektedir. Ancak bu faktörlerin sayısı ve doğası konusunda araştırmacılar arasında bir görüş birliği yoktur (Angle & Lawson, 1994; Kalay, 2016; Kalleberg & Marsden, 1995; Somers & Birnbaum, 1991; Suliman, 2007; VanScotter & Motowidlo, 1996).

İnsan kaynakları uygulamalarından biri olan performans değerlendirme, performans değerlendirme genel olarak basit bir teknik olarak algılsa bile yönetimsel amaçlar için kullanıldığında, iřęörenlerin performansının ölçülmesinde ve örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesi noktasında işletme yönetimine sağladığı bilgilerle bir yönetim stratejisi haline gelmektedir (McGregor, 2006).

2.3. Örgütsel Güven ile İřęren Performansı Arasındaki İlişki

Örgütsel güvenin sağlandığı işletmelerde özellikle ekip halinde çalışılması gereken faaliyetlerde performans önemli oranda işbirliğine bağlı olduğundan, bu tür görevlerde örgütsel güven en önemli husus olarak kabul görmektedir (Whitener vd., 1988).

Fulmer ve Gelfand (2012) rgtsel güvenin sağlandığı işletmelerde iřęörenlerin performanslarının ve iş tatminlerinin de yüksek olduğunu ifade etmektedir (Fulmer & Gelfand, 2012).

Mishra ve Morrissey'e göre; (2000) yöneticiler, yönetim otoritesini sağlayarak da astlarını yönetebilirler ancak en iyi performansın gösterilmesi örgütsel güvenin sağlanmasına bağlıdır.

akır ve Adıgüzel (2020), 573 iřęrene yönelik olarak yaptıkları çalışmada, etkili yöneticiliğin iřęörenlerin performanslarını olumlu yönde etkilediğini, bu anlayışın örgütsel güvene dayalı olduğunu ve işletmelerin başarısı için güven sağlamanın en önemli ilke olduğunu, iřęörenlerin birbirlerine güvenmelerinin verimi arttırdığını ifade etmişlerdir.

Costigan vd. (1998), tarafından çeşitli meslek gruplarından oluşan 171 kişiye yönelik olarak yapılan çalışmada, iřęörenlerin çalışma arkadaşlarına ve yöneticisine güvenini ile iřęren performansı arasında pozitif, anlamlı bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir.

Zaheer vd. (1998) tarafından 205 katılımcıyı kapsayan çalışmada, örgütsel güvenin iřęren performansını pozitif olarak etkilediği, güven ve performans arasında pozitif, anlamlı bir ilişki bulunduğunu raporlanmıştır.

Altaş ve Kuzu (2013), tarafından hizmet sektöründe çalışanlara 135 kişiye yönelik olarak yapılan çalışmada, yöneticiye ve örgüte güven boyutlarının bireysel performansa etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, yöneticiye güven boyutunun iřęren performansını olumlu etkilediği yönündeki hipotezin kabul edildiği, örgüte güven boyutunun iřęren performansını olumlu yönde etkilediği yönündeki hipotezin ret edildiği belirtilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma metodolojisinden söz edilmektedir. Metodoloji, araştırma hipotezleri, varsayımları, sınırlılıkları, evreni, örneklem türü, veri toplama aracı ve veri analiz yöntemlerinin belirtildiği bölümdür.

3.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırma kapsamında örgütsel güven ile iřęren performansı ilişkisi ve etkisi inceleneceği için nicel araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma deseninde popülasyondan belirlenen katılımcılara görüş, tutum, inanç ve algı gibi bazı özellikleri öğrenmeye yönelik sorulardan oluşan bir anket uygulanmaktadır (Fraenkel vd., 2012).

Örneklem metodu olarak iradi örneklem seçilmiştir. Çalışma kapsamında Akdeniz Bölgesindeki bütün işletmeler yerine hizmet sektöründe faaliyet yapan, 50 ve yukarı sayıda personel çalıştıran işletmeler belirlendiğinden örneklem türü iradi örneklem, araştırma evreninde birimlerin tümüne ulaşmanın mümkün bulunmadığı, dolayısıyla örneklem birimleri araştırmacı tarafından belirlendiği zaman kullanılan örneklem türüdür (Ergin, 1994).

Araştırma hipotezleri aşağıda belirtilmiş ve hipotez kurgusunu gösteren araştırma modeli Şekil 1’de belirtilmiştir.

Araştırma Hipotezleri:

Örgütsel güvenin alt boyutları literatürde işletmeye güven, yöneticiye güven ve çalışma arkadaşlarına güven olarak ifade edilmektedir. Bu alt boyutların her birinin işgören performansına etki düzeyinin belirlenmesi için ayrı ayrı analiz yapılmıştır. Bu nedenle her bir hipotezin ayrı belirlenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Örgütsel güvene ilişkin alt boyutlar irdelendiğinde;

İşgörenlerin kendi aralarında birbirlerine güvenmeleri, fikirlerini rahatlıkla paylaşmaları, birbirlerinin sözlerine güvenmeleri, rahatlıkla yardım isteyebileceklerine inanmaları, kusurlarını birbirlerine rahatlıkla söyleyebilmeleri, birbirlerinin iş becerilerine inanmaları yönünden içgüdüsel olarak gelişen çalışma arkadaşlarına güven, örgütsel güvenin diğer boyutunu teşkil etmektedir. Bu hususların işgörenlerin performansında etkili olup olmayacağına ilişkin (H1) hipotezi aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Hipotez 1 (H1):

İşletmelerde alışma arkadaşlarına güvenin işgören performansı üzerinde olumlu etkisi vardır.

Örgüte ya da işletmeye güven boyutunun işletmenin kurumsal imajı, çalışanlara sağladığı sosyal haklar, işlerin ülkenin yasalara uygunluğu, politikaların işgörenlerde uyandırdığı algı ve performans değerlendirme sisteminin adil olarak algılanması gibi hususların göz önünde bulundurulması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu hususların işgören performansını etkileyip etkilemediğine ilişkin (H2) hipotezi aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

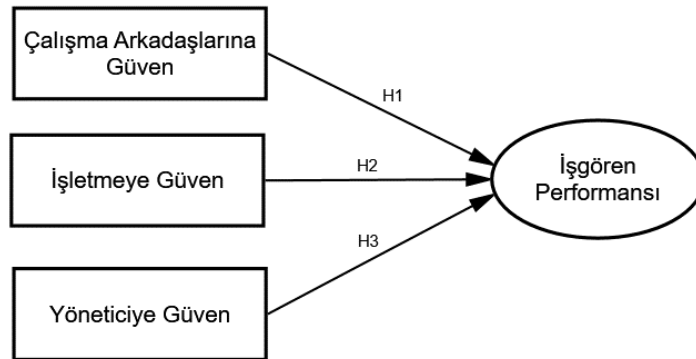
Hipotez 2 (H2):

İşletmelerde işletmeye güvenin işgören performansı üzerinde olumlu etkisi vardır.

Yöneticiye güven boyutunda işgörenin paylaştığı bir bilginin yönetici tarafından sır olarak saklanması, iş konusunda yardıma ihtiyaç duyduğunda yöneticinin destek vermesi, bu hususta yeterli bilgiye sahip olması, performansına katkısı gibi hususların işgören tarafından nasıl algılandığı ve bunun işgören performansını etkileyip etkilemediğine ilişkin (H3) hipotezi aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Hipotez 3 (H3):

İşletmelerde yöneticiye güvenin işgören performansı üzerinde olumlu etkisi vardır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Araştırmanın amacı bölümünde ifade edilen ve örgütsel güvenin alt boyutlarının her birinin işgören performansını hangi düzeyde açıkladığı sorusuna yönelik yapılan analizler sonucunda, yukarıdaki araştırma modelinde gösterilen ve test edilen hipotezlerin sonuçlarına bulgular bölümünde yer verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çerçevede Akdeniz Bölgesinde hizmet sektöründe 50 ve yukarı sayıda personel çalıştıran işletmelerdeki işgörenlere yapılan anketle örgütsel güvenin performansa etkileri ölçülmek istenmiştir.

Araştırma evreni Akdeniz bölgesi (Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Mersin, Osmaniye illerinde) hizmet sektöründe faaliyet gösteren 50 ve yukarı sayıda personel çalıştıran işletmelerdeki işgörenlerden oluşturmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumundan 2022 yılı Eylül ayı itibariyle alınan bilgilerde, araştırma evreni kapsamındaki illerde 50 ve yukarı sayıda personel çalıştıran hizmet ana sektöründe faaliyet gösteren özel sektör işyerlerinde çalışan sayısının, dolayısıyla popülasyonun toplam 284.435 kişi olduğu tespit edilmiştir. Örnekleme büyüklüğü araştırma evrenini temsil etmek zorundadır (Sencer & Sencer, 1978). Literatürde araştırma evreni 1 milyon ve üzeri olması halinde dahi örneklem büyüklüğü en az 384 olduğunda, yeterli kabul edildiği belirtilmektedir (Sekaran, 2016).

3.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Veri toplama aracı olarak anket yöntemi seçilmiştir. Çalışma kapsamında, işgörenlerin algısı açısından örgütsel güvenin işgören performansına etkileri incelenmektedir. Çalışmanın uygulama sürecinde yapılandırılmış anket formu 5’li likert ölçeği (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) kullanılarak hazırlanmıştır. Oluşturulan anket katılımcılardan yüz yüze, telefon, mail, uzak bağlantı (link üzerinden) olarak farklı yöntemlerin uygulandığı hibrit yöntemiyle doldurmaları sağlanmıştır.

Örgütsel güven değişkeninin ölçümü için Tuysuz (2015) tarafından geliştirilen ve “*Algılanan Kurum İçi Güvenin Çalışanların Motivasyonları Üzerindeki Etkisi: Bir Zincir Mağaza Uygulaması*” adlı çalışmada yayınlanan örgütsel güven ölçeği ile Çalışkan (2021) tarafından geliştirilen ve “*Örgütsel Güven: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*” adlı çalışmada yayınlanan örgütsel güven ölçeğinden yararlanılmış ve yazarlardan epostayla onay alınmıştır.

İşgören performansı değişkeninin ölçümü için Çayan (2011) tarafından geliştirilen ve “*Yetenek Yönetiminin Çalışanların Performansı Üzerine Etkileri ve Niğde Sağlık Sektöründe Bir Uygulama*” adlı çalışmada yayınlanan Yetenek Yönetiminin Performansa Etkisi ölçeğinden yararlanılmış ve ölçeğin kullanımı için yazardan epostayla onay alınmıştır.

Ölçekler birleştirilerek çalışmaya uygun olarak değişkenlerin ölçümüne yönelik 36 madde ve demografik bilgilerden oluşan 4 madde olmak üzere toplam 40 sorudan oluşan yeni bir anket hazırlanmış ve Bingöl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna sunulmuştur. Kurulun 4.7.2022 tarih ve E.66733 sayılı kararıyla uygulanması onaylanan anket için 16 Ağustos-30 Kasım 2022 tarihleri arasında Akdeniz Bölgesindeki illerde hizmet sektöründe çalışan 565 kişiye hibrit (karma) yöntemle uygulanmıştır. Bununla birlikte anket sorularını eksik bırakan ve yapılan uç değer analizinde analizlerin yanlış raporlanmasına neden olabilecek olan toplam 85 katılımcıya ilişkin veri analizlerin dışında tutulmuş, bu şekilde net 480 anket çalışmada değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Veri analizi SPSS (Statistical Package for Social Sciences-Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) programının 27. versiyonunda yapılmıştır. Veri analizinden önce demografik bilgilere ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Ayrıca veri analizi sürecinde normallik, homojenlik ve güvenirlik testleri yapılmış, örgütsel güvenin alt boyutları ile işgören performans ı arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile etki derecesi çoklu regresyon analizi ile llmştr.

4. BULGULAR

Çalışmanın araştırma sorusu *hizmet sektörü işletmelerinde örgütsel güven işgören performansını etkilemekte midir*” şeklinde belirlenmiş ve rgtsel Güven boyutlarının İşgören performansını hangi düzeyde açıkladığı sorusuna cevap aranmaktadır. Bu doğrultuda yapılan analizlerde elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmaya katılan katılımcıların, demografik bilgileri ile çalıştığı illere ilişkin bilgileri içeren tanımlayıcı istatistiki bilgiler Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2.

<i>Katılımcılara Ait Tanımlayıcı İstatistikler</i>		n	%
Cinsiyet	Erkek	242	50,4%
	Kadın	238	49,6%
Yaş	16-30	162	33,8%
	31-40	187	39,0%
	41-50	109	22,7%
	51-60	20	4,2%
	61+	2	0,4%
Eğitim durumu	İlkretim	62	12,9%
	Lise	141	29,4%
	n lisans	114	23,8%
	Lisans	147	30,6%
	Lisansüstü	16	3,3%
Çalıştığı il	Adana	72	15,0%
	Antalya	174	36,3%
	Burdur	12	2,5%
	Hatay	49	10,2%
	Isparta	10	2,1%
	Kahramanmaraş	33	6,9%
	Mersin	107	22,3%
	Osmaniye	23	4,8%

Tablo 2’ye göre ankete katılanların % 50,4’ünün (n=242) erkek, % 49,6’sının (n=238) kadın olduğu, Cinsiyet bakımından katılımcı sayılarının yaklaşık olarak eşit dağılım gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların yaş grupları incelendiğinde % 39’unun (n=187) 31-40 yaş grubunda, % 33,8’inin (n=162) 16-30 yaş grubunda, % 22,7’sinin (n=109) 41-50 yaş grubunda, % 4,2’sinin (n=20) 51-60 yaş grubunda ve % 0,4’ünün (n=2) 61 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir. Buna göre araştırma evrenindeki hedef sektör olan hizmet sektöründe genç çalışan işgücünün daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıları eğitim düzeyleri yönünden değerlendirildiğinde, % 30,6’sının (n=147) lisans, % 29,4’ünün (n=141) lise, % 23,8’inin (n=114) n lisans, % 12,9’unun (n=62) ilkretim, % 3,3’ünün (n=16) lisansüstü öğrenim düzeyinde oldukları anlaşılmaktadır. n lisans, Lisans ve Lisansüstü ğrenim düzeyi hepsi birlikte niversite düzeyi olarak değerlendirildiğinde, niversite düzeyindeki katılımcı

sayısının toplam katılımı sayısına oranının % 57,7 (n=277) oluşturduğu, bu durumun araştırma evrenindeki şehirlerde hizmet sektörü işyerlerinde çalışan işgücünün yarısından fazlasının üniversite düzeyinde eğitim seviyesinde olduğu konusunda bilgi vermektedir. Katılımcıların çalıştığı illere göre dağılımı incelendiğinde % 41,2'sinin (n=198) Antalya ilinde, % 17,9'unun (n=86) Mersin ilinde, % 16'sının (n=77) Adana ilinde, % 10,2'sinin (n=49) Hatay ilinde, % 6,8'inin (n=33) Kahramanmaraş ilinde, % 3,7'sinin (n=18) Osmaniye ilinde, % 2,08'inin (n=10) Isparta ilinde, % 1,8'inin (n=9) Burdur ilinde çalıştığı görülmektedir.

4.2. Güvenirlik Analizi

0 ile 1 arasında değer alan ve 1'e yaklaştıkça yükselen güvenirlik katsayısını (Fraenkel vd., 2012: 155) belirlemek için Cronbach alfa güvenirlik analizi yapılmıştır.

Cronbach alfa katsayısı $0 < \alpha < 0,40$ olduğunda güvenilir değil, $0,40 < \alpha < 0,60$ olduğunda düşük güvenilir, $0,60 < \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilir, $0,80 < \alpha < 1,00$ ise yüksek düzeyde güvenirlik olarak kabul görmüş (Uzunsakal & Yıldız, 2018) ve sosyal bilimler alanında bu katsayının 0,70 ve üzerinde olmasının ölçeğin de güvenilir olduğuna kanaat getirmek için yeterli olduğu kabul edilmiştir (Kılıç, 2019).

Güvenirlik analizinde, madde toplam korelasyonu 0,20'den küçük ifadelerin analizden çıkarılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2019). Bu nedenle örgütsel güven ölçeğinden 1 madde ve işgören performansı ölçeğinden 1 maddenin, madde toplam korelasyonunun 0,20'nin altında olması nedeniyle analizden çıkarılmış, geriye kalan maddeler için yapılan güvenirlik analiz sonuçları Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3.
Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Gözlem Sayısı	Cronbach's Alpha (α)
Örgütsel Güven	Çalışma Arkadaşlarına Güven	7	0,905
	İşletmeye Güven	5	0,873
	Yöneticiye Güven	5	0,839
İşgören Performansı		17	0,910
Toplam gözlem sayısı		34	

Güvenirlik analizi sonucunda 0,960 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeklerin ve alt boyutların güvenirlik oranları sosyal bilimler alanında kabul gören %70'in üstünde olması nedeniyle testin güvenirliliği için yüksek düzeyde olduğu kabul edilebilir.

4.3. Faktör Analizi

Faktör analizi açımlayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) olarak ikiye ayrılır. Açımlayıcı faktör analizi ölçekteki birbiriyle ilişkili maddelerin aynı faktörde toplanmasını sağlayan çok değişkenli istatistiksel bir analiz yöntemidir (Patır, 2009) ve bu maddeler aynı faktör altında toplanarak alt boyutlar elde edilmesini sağlar (Uyumaz vd., 2016). Faktör analizine başlamadan önce verilerin ve örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygun olup olmadığına ilişkin kontrol yapılır. Bu kontrolde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı örneklem büyüklüğüne karar vermeyi sağlar ve 0.60'ın üzerinde (Büyüköztürk, 2019; Tabachnick & Fidell, 2013) olması örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu ifade eder. Veri setinin çok değişkenli normallik varsayımına uygun olup olmadığına ilişkin olarak yapılan Bartlett's Test of Sphericity testinin de anlamlı ($p < .001$) olması gerekir (Akbulut, 2010).

Tablo 4.
Örgütsel Güven Yönetimi Ölçeği AFA Sonuçları

Madde Kodu	Madde	Faktör Yüğü	Öz Değer	Açıklanan Varyans
Faktör 1: Çalışma Arkadaşlarına Güven				
OGclsargvn5	Çalışma arkadaşlarım, kendi menfaatleri için bana zarar vermez.	0,845		
OGclsargvn2	Çalışma arkadaşlarımın özü, sözü birdir.	0,837		
OGclsargvn4	Çalışma arkadaşlarım fedakârdır, ihtiyacım olduğunda yardım istemekten çekinmem.	0,814		
OGclsargvn6	İş arkadaşlarım, performansındaki eksiklikleri fark ettiklerinde bunu benimle paylaşırlar.	0,794	7,477	25,832
OGclsargvn3	Çalışma arkadaşlarımla, işle ilgili her türlü düşüncemi rahatlıkla paylaşırım.	0,784		
OGclsargvn7	Çalışma arkadaşlarımın sahip olduğu iş becerilerine güvenirim.	0,600		
Faktör 2: İşletmeye Güven				
OGislgvn3	Çalıştığım işletmede geleceğimi ilgilendiren doğru kararlar alınması hususunda güvenim tamdır.	0,779		
OGislgvn2	Çalıştığım işletme, özlük haklarımızı adil olarak karşırlar.	0,773		
OGislgvn4	Çalıştığım işletme, kurum politikaları ile ilgili önerilerime değer verir.	0,733	2,079	20,711
OGislgvn1	Çalıştığım işletmede her şey yasalara uygun bir şekilde açıklıkla yürür.	0,724		
OGislgvn5	Kuruluşumuzda, performans değerlendirmesi adil olarak yapılmaktadır.	0,676		
Faktör 3: Yöneticiye Güven				
OGyongvn3	Sorumlu yöneticimin benim yaptığım işi kontrol edebilecek ve geliştirebilecek bilgisi vardır.	0,753		
OGyongvn4	Yöneticim, performansımı geliştirmeme katkı sağlar.	0,747		
OGyongvn5	Yöneticimin bana verdiği sözleri tutacağına dair güvenim tamdır.	0,703	1,001	19,433
OGyongvn1	Yöneticime, kendisi ile paylaştığım bilgiyi başkasına söylemeyeceği konusunda güvenirim.	0,636		
OGyongvn2	Sorumlu yöneticim, ihtiyaç duyduğumda yardıma hazırdır.	0,604		
Toplam Açıklanan Varyans (%)		65,976		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliğinin Ölçüsü		0,931		
Bartlett'in	Yaklaşık Ki-Kare	4474,064		
Küresellik	Serbestlik derecesi (sd)	120		
Testi	p.	0,000		

Örgütsel güven ölçeği için faktör analizi öncesinde yapılan KMO ve Bartlett testleri sonucunda, KMO değeri 0,931 olarak hesaplanmıştır. Bartlett'in Küresellik Testi sonucu da anlamlı ($p < 0,001$) çıktığından çok değişkenli normallik varsayımı sağlanmıştır. Bu sonuçlara göre örgütsel güven ölçeğine faktör analizi uygulanabileceğine karar verilmiştir. Yapılan faktör analizinde, örgütsel güven ölçeğinin literatüre uygun olarak üç alt boyutta olduğu, toplam açıklanan varyansın % 65,976 olduğu görölmüştür. Bu oranın en az % 50 olması literatüre göre kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Akbulut, 2010). Çalışma arkadaşlarına güven boyutu faktör yüklerinin 0,600 ile 0,845 arasında, İşletmeye güven boyutunun faktör

yüklerinin ise 0,676 ile 0,779 arasında, Yöneticiye güven boyutu faktör yüklerinin 0,604 ile 0,753 arasında olduğu görülmüştür.

4.4. Normallik ve Homojenlik Testleri

Bir çalışmada hangi analizlerin yapılacağına karar vermeden önce veri setinin normal dağılımı ve varyansların homojenliği test edilmelidir. Normallik varsayımının sağlandığını belirlemede dikkate alınan kıstaslardan biri çarpıklık ve basıklık katsayılarıdır. Çarpıklık ve Basıklık oranları ± 2.0 aralığında ise veri setinin normal dağıldığı varsayımı gerçekleşmektedir (George & Mallery, 2020). Veri setinin normal dağılım göstermesi parametrik testlerin yapılmasına izin vermektedir.

Çalışmamızdaki alt boyutların çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5.
Alt Boyutlara İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler (Alt Boyutlar)	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Çalışma Arkadaşlarına Güven	3,9019	0,73133	-0,621	0,233
İşletmeye Güven	3,7571	0,71657	-0,683	-0,084
Yöneticiye Güven	3,8721	0,62746	-0,856	0,936

n=480

Tablo 5 incelendiğinde araştırmada incelenen değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.0 aralığında olduğu için veri setinin normal dağılıma uyduğu ve parametrik testlerin yapılabileceği kabul edilebilir.

4.5. Çoklu Regresyon Analizi

Çoklu Regresyon analizi, birden çok bağımsız değişken, tek bir bağımlı değişkene etkisi ölçülmektedir (Akbulut, 2010). Araştırmamızda örgütsel güven değişkeninin üç alt boyutu bağımsız değişken, İşgören performansı ise bağımlı değişken olarak çoklu regresyon analize girmiştir.

Çoklu regresyon analizi öncesinde bağımsız değişkenler arasında korelasyon kontrol edilmelidir. Korelasyonun 0,80 ve üzerinde olması çoklu bağlantılılık (multicolineraty) sorununa işaret olduğu literatürde belirtilmektedir. Bu nedenle çoklu regresyon analizi öncesinde bağımsız değişkenler arasında korelasyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6.
Korelasyon Tablosu

Değişkenler	CAG	IG	YG
Çalışma Arkadaşlarına Güven (CAG)	1		
İşletmeye Güven ((IG)	0,489**	1	
Yöneticiye Güven (YG)	0,549**	0,693**	1

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır. N=480; $p < 0,05$

Korelasyon analizi sonuçları incelendiği bağımsız değişkenler arasında en yüksek korelasyon değerinin yöneticiye güven ile işletmeye güven arasında olduğu görülmektedir ($r=0,693$). Ancak bu değer 0,80’den küçük olduğu için çoklu bağlantılılık sorunu olmadığı kanaatine varılmıştır (Büyüköztürk, 2019).

Bununla birlikte tolerans değerinin 0,20’den küçük, VIF (Variance Inflation Factor) değerinin 5’ten büyük, CI (Condition Index) değerinin 30’dan büyük olması değişkenler arasında çoklu

bağlantılılık sorununa işaretir (Büyüköztürk, 2019; Montgomery, v.d., 2012; Tabachnick & Fidell, 2013). Literatürde çoklu regresyon analizi için gereken varsayımlar sağlandığından Çoklu Regresyon Modeli aşağıdaki gibi kurulmuştur;

$$\hat{IP}_i = \beta_0 + \beta_1 \text{ÇAG}_i + \beta_2 \text{İG}_i + \beta_3 \text{YG}_i + e_i$$

İşgören Performansı (Y) = Sabit + (1.katsayı x Çalışma Arkadaşlarına Güven) + (2.katsayı x İşletmeye Güven) + (3.katsayı x Yöneticiye Güven)

Bağımsız değişkenler olan Çalışma Arkadaşlarına Güven, İşletmeye Güven ve Yöneticiye Güvenin, bağımlı değişken olan İşgören Performansını anlamlı bir şekilde etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere öne sürülen H1, H2, H3 hipotezlerinin test edilmesinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Kurulan modele ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarına ilişkin değerler tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7.
Çoklu Regresyon Analizi Model Özeti

Model Özeti ^b					
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Standart Hata	Durbin-Watson
1	,678 ^a	0,459	0,456	0,35563	1,678

a. Tahminleyiciler: (Sabit katsayı), Çalışma Arkadaşlarına Güven, İşletmeye Güven ve Yöneticiye Güven
b. Yordanan Değişken: İşgören Performansı

Örgütsel güvenin alt boyutlarının tümü birlikte, işgören performansı arasında orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (R=0,678, R²=0,459, p<0,05). R² değeri (0,459) işgören performansı değişkenindeki varyansın % 45,9’unun örgütsel güvenin alt boyutları tarafından açıklandığını belirtmektedir. Çoklu regresyon analizinde yorumlanması gereken düzeltilmiş R² değeri (Cevahir, 2020), kurulan regresyon modelinin genelleştirilebilme oranı hakkında bilgi verir ve R² değeri ile düzeltilmiş R² değerinin aynı veya yaklaşık olması arzulanır (Field, 2009; Akbulut, 2010). Ayrıca çoklu regresyon modelindeki Durbin-Watson (DW) değeri, otokorelasyon olup olmadığını gösterir (Tabachnick & Fidell, 2013) ve 1 ile 3 arasında olmalıdır (Field, 2009). Yapılan analizde DW değeri literatürde belirtilen ideal aralıkta olduğundan değişkenler arasında otokorelasyon bulunmamaktadır.

Modelin bir bütün olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ANOVA analizi yapılarak sonucu Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8.
Çoklu Regresyon Analizi Model Anlamlılığı

ANOVA ^a						
Model		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p değeri
1	Regresyon	51,127	3	17,042	134,751	<0,001 ^b
	Artık değer	60,201	476	0,126		
	Toplam	111,328	479			

a. Yordanan Değişken: İşgören Performansı

b. Tahminleyiciler: (Sabit katsayı), Çalışma Arkadaşlarına Güven, İşletmeye Güven ve Yöneticiye Güven

Anova tablosu kurulan regresyon modelinin anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Yapılan analizde, Tablo 8’deki F değeri (134,751) modelin anlamlı olduğunu göstermektedir (p < 0,05). Buna göre bağımsız değişkenlerin işgören performansını pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği

anlaşılmaktadır. Bununla birlikte her bir değişkenin anlamlı olup olmadığına bakmak için Çoklu Regresyon Analizi Model Katsayıları tablosuna (Tablo 9) bakmak gerekmektedir.

Tablo 9.
Çoklu Regresyon Analizi Model Katsayıları

Katsayılar ^a		Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar	t	p	Doğrusallık İstatistikleri	
Model		B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
1	(Sabit)	2,033	0,109		18,575	0,000		
	Çalışma Arkadaşlarına Güven (ÇAG)	0,220	0,027	0,333	8,127	0,000	0,676	1,480
	İşletmeye Güven (İG)	0,210	0,032	0,312	6,563	0,000	0,503	1,988
	Yöneticiye Güven (YG)	0,120	0,038	0,156	3,152	0,002	0,462	2,164

a. Yordanan Değişken: İşgören Performansı

Tablo 9’da görüleceği üzere, bütün tolerans değerleri 0,20’den yüksek ve VIF değerleri tamamı 5’in altında olduğundan çoklu bağlantılılık sorunu olmadığı görülmektedir (Büyüköztürk, 2019; Montgomery, vd., 2012; Tabachnick & Fidell, 2013). Model katsayılarına göre matematiksel regresyon modeli aşağıdaki gibi kurulmuştur:

$$\text{İşgören Performansı (Y)} = 2,033 + (0,220 \times \text{ÇAG}) + (0,210 \times \text{İG}) + (0,120 \times \text{YG})$$

Buna göre; çalışma arkadaşlarına güven değişkenindeki 1 birimlik artış işgören performansında, % 22,0 oranında, işletmeye güven değişkenindeki 1 birimlik artış işgören performansında, % 21,0 oranında, yöneticiye güven değişkenindeki 1 birimlik artış işgören performansında, % 12,0 oranında artışa etki etmektedir.

Bağımsız değişkenlerin bir bütün olarak modele dahil edildiği çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre araştırma hipotezlerinin kabul / red durumu Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10.
Çoklu Regresyon Analizine Göre Hipotez Testi Sonuçları

HİPOTEZ NO	HİPOTEZLER	SONUÇLAR
Hipotez 1	İşletmelerde Çalışma Arkadaşlarına Güvenin İşgören Performansı üzerinde olumlu etkisi vardır.	Kabul edildi
Hipotez 2	İşletmelerde İşletmeye Güvenin İşgören Performansı üzerinde olumlu etkisi vardır.	Kabul edildi
Hipotez 3	İşletmelerde Yöneticilere Güvenin İşgören Performansı üzerinde olumlu etkisi vardır.	Kabul edildi

Bu sonuçlara göre, işletmelerde çalışma arkadaşlarına güvenin işgören performansına olumlu etkisi olduğunu öne süren H1 hipotezi kabul edilmiştir. İşletmelere güvenin işgören performansına olumlu etkisi olduğuna ilişkin sonuçlar H2 hipotezini desteklenmiştir. Ayrıca yöneticiye güven işgören performansı üzerinde olumlu etkisi olduğu yönündeki sonuçlara göre H3 hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre araştırma sonuçları, araştırma hipotezlerini desteklemektedir.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonucunda, örgütsel güvenin alt boyutları olan çalışma arkadaşlarına güven, işletmeye güven ve yöneticiye güvenin birbirleri arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğu, bu boyutların tamamının birlikte işgören performansını orta düzeyde ve anlamlı bir

şekilde etkilediği grlmştr. Buna göre çalışma arkadaşlarına güven, işletmeye güven ve yöneticiye güven boyutları, işgören performansını % 45,6 oranında açıklamaktadır. Bu durum işgören performansının % 54,40 oranında başka değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir.

Buna göre çalışma öncesi belirlenen *hizmet sektörü işletmelerinde örgütsel güven işgören performansını etkilemeyi etkilemediği ile* rgtsel Güven boyutlarının işgören performansını hangi düzeyde açıkladığına ilişkin araştırma sorusu, örgütsel güvenin ve alt boyutlarının işgören performansını pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği yönde sonuçlanmıştır.

Bu sonuçlar, literatürde Boss (1978), McGregor (2006), Büte (2011), Akkoç vd. (2012), Cunningham ve MacGregor (2000), Earley (1986), O'Reilly ve Roberts (1974), Oldham, G. R. (1975), Rich (1997) ve Robinson (1996) tarafından yapılan çalışmalarla da uyumlu olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmadaki katılımcılar Akdeniz bölgesinde hizmet sektöründe çalışan işgörenler arasından belirlenmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda farklı bölge ve farklı sektörlerde çalışan işgören yada yöneticilerin örgütsel güvenin bireysel performansa etkisine yönelik algısının ölçülmesi amaçlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Y. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları: Sık Kullanılan İstatistiksel Analizler ve Açıklamalı SPSS zmleri*. İdeal Kültür & Yayıncılık.
- Akkoç, İ., alışkan, A. & Turunç, . (2012). Örgütlerde Gelişim Kültürü ve Algılanan rgtsel Desteğin İş Tatmini ve İş Performansına Etkisi: Güvenin Aracılık Rolü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(1), 105-135.
- Altaş, S. S. & Kuzu, A. (2013). Örgütsel Etik, rgtsel Güven ve Bireysel İş Performansı Arasındaki İlişki: Okul ncesi ğretmenleri zerinde Bir Araştırma. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 29-41.
- Angle, H. L., & Lawson, M. B. (1994). Organizational Commitment and Employees Performance Ratings: Both Type of Commitment and Type of Performance Count. *Psychological Reports*, 75(3_suppl), 1539–1551.
- Barney J. B. & Hansen M. H. (1994). Trustworthiness as a Source of Competitive Advantage. *Strategic Management Journal*, 15, 175-190.
- Boss, R. W. (1978). Trust and Managerial Problem Solving Revisited. *Group & Organization Studies*, 3(3), 331–342.
- Büte, M. (2011). Etik İklım, rgtsel Güven ve Bireysel Performans Arasındaki İlişki. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1), 171-192.
- Büyüköztürk, ř. (2019). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Pegem Akademi.
- Cevahir, E. (2020). *SPSS ile Nicel Veri Analizi Rehberi*. Kibele Yayınları.
- Costigan, R. D., Liter, S. S., & Berman, J. J. (1998). A Multi-Dimensional Study of Trust in Organizations. *Journal of Managerial Issues*, 10(3), 303–317.
- Cunningham, J. B., & MacGregor, J. (2000). Trust and the Design of Work Complementary Constructs in Satisfaction and Performance. *Human Relations*, 53(12), 1575–1591.
- Çalışkan, A. (2021). Örgütsel Güven: Bir lek Geliştirme alışması. *Antalya Bilim*

Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1): 42-59.

- Çayan, D. (2011). *Yetenek Yönetiminin Çalışanların Performansı Üzerine Etkileri ve Niğde Sağlık Sektöründe Bir Uygulama* [Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Dietz, G. & Den Hartog, D.N. (2006). Measuring Trust Inside Organisations. *Personnel Review*, Vol. 35 No. 5, pp. 557 - 588.
- Doney, P. M., & Cannon, J. P. (1997). An Examination of the Nature of Trust in Buyer–Seller Relationships. *Journal of Marketing*, 61(2), 35-51.
- MCGregor, D. J. C. G. (2006). *The Human Side of Enterprise*. (Annotated ed.). McGraw-Hill Professional.
- Earley, P. C. (1986). Trust, Perceived Importance of Praise and Criticism, and Work Performance: An Examination of Feedback in the United States and England. *Journal of Management*, 12(4), 457-473.
- Ellonen, R., Blomqvist K. & Puumalainen, K. (2008). The Role of Trust in Organisational Innovativeness. *European Journal of Innovation Management*, 11(2), pp. 160-181.
- Ergin, D. Y. (1994). Örneklem Türleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 6, 91-102
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. (3th ed.) SAGE Publications.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education* (Vol. 7). McGraw-Hill.
- Fulmer, C. A., & Gelfand, M. J. (2012). At what Level (and in whom) We Trust: Trust Across Multiple Organizational Levels. *Journal of Management*, 38(4), 1167-1230.
- George, D. & Mallery, P. (2020). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step a Simple Guide and Reference*. (16th ed.). Routledge.
- Çöl, G. (2008). Algılanan Güçlendirmenin İşgören Performansı Üzerine Etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 35-46.
- Güven M., Dilek Ş., Parlayan M.A., & Salar E. (1994). *Firmalarda Başarısızlık Nedenlerinden Personel Politikası ile İlgili Problemler*. [Yüksek Lisans Ders Notu]. İnönü Üniversitesi.
- IBM Corporation. (2020). Statistical Package for Social Sciences (Version 27) [Computer software].
- İşcan, Ö. F. & Sayın, U. (2010). Örgütsel Adalet, İş Tatmini ve Örgütsel Güven Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(4), 195-216.
- Judeh M. (2016). The Influence of Organizational Trust on Job Performance: Mediating Role of Employee Engagement. *International Journal of Business Research* 16(5):53-66.
- Kalay, F. (2016). İşletmelerde Örgütsel Adaletin İşgören Performansı Üzerindeki Etkisi: Teorik Bir İnceleme. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1),147-158.
- Kalleberg, A. L., & Marsden, P. V. (1993). Organizational Commitment and Job Performance in the US Labor Force. *University of North Carolina University*. 5(1), 235-257.
- Kılıç, B. (2019). *İstanbul'daki Yerli ve Yabancı Marka Zincir Otel İşletmelerinin Stratejik Yönetim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması*. [Doktora Tezi]. İstanbul Gedik Üniversitesi.

- Luhmann, N., Morgner, C. ve King M. (2017). *Trust and Power*. Polity Press.
- Mishra, A. (1996). *Organizational Responses to Crisis: The Centrality of Trust*. SAGE Publications, Inc.
- Mishra, J., & Morrissey, M. A. (2000). Trust in Employee/Employer Relationships: A Survey of West Michigan Managers. *Seidman Business Review*, 6(1), 9.
- Suliman, A.M.T. (2007). Links Between Justice, Satisfaction and Performance in the Workplace: A Survey in the UAE and Arabic Context. *Journal of Management Development*, Vol. 26 No. 4, pp. 294-311.
- Montgomery, D. C., Peck, E. A., & Vining, G. G. (2012). *Introduction to Linear Regression Analysis*. John Wiley & Sons.
- Oldham, G. R. (1975). The Impact of Supervisory Characteristics on Goal Acceptance. *Academy of Management Journal*, 18(3), 461-475.
- O'Reilly C. A., & Roberts, K. H. (1974). Information Filtration in Organizations: Three Experiments. *Organizational Behavior and Human Performance*, 11(2), 253-265.
- Patr, S. (2019). *Bilimsel Araştırmalarda Uygulamalı İstatistik*. Bingöl.
- Rich, G.A. (1997). The Sales Manager as a Role Model: Effects on Trust, Job Satisfaction and Performance of Salespeople. *J. of the Acad. Mark. Sci.* 25, 319–328.
- Robinson, S. L. (1996). Trust and Breach of the Psychological Contract. *Administrative Science Quarterly*, 41(4), 574–599.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach*. (7th ed.) John Wiley & Sons.
- Sencer, M., & Sencer, Y. (1978). *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Somers, M. J., & Birnbaum, D. (1991). Assessing Self-Appraisal of Job Performance as an Evaluation Device: Are the Poor Results a Function of Method or Methodology?. *Human Relations*, 44(10), 1081–1091.
- Sonmez Cakir, F., & Adiguzel, Z. (2020). Analysis of Leader Effectiveness in Organization and Knowledge Sharing Behavior on Employees and Organization. *SAGE Open*, 10(1).
- Sonnentag, S., Volmer, J., & Spsychala, A. (2008). Job Performance. In J. Barling & C. L. Cooper (Eds.), *The SAGE Handbook of Organizational Behavior Volume I Micro Approaches*, (pp. 427-447) Sage Reference.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Allyn and Bacon.
- Taylor, F.W. (1911). *The principles of scientific management*. Harper & Brothers Publishers.
- Tokgöz, E., & Seymen, O. A. (2013). Örgütsel Güven, Örgütsel Özdeşleşme ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki: Bir Devlet Hastanesinde Araştırma. *Öneri Dergisi*, 10(39), 61-76.
- Tuysuz, M. (2015). *Algılanan Kurum İçi Güvenin Çalışanların Motivasyonları Üzerindeki Etkisi: Bir Zincir Mağaza Uygulaması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Uyumaz, G., Mor ., E., & Çokluk, Ö. (2016). Açımlayıcı Faktör Analizinde Tekrar Edilebilirlik: Kavram ve Uygulama. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 16(2), 659675.

- Uzunsakal, E., & Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Van Scotter, J. R., & Motowidlo, S. J. (1996). Interpersonal Facilitation and Job Dedication As Separate Facets of Contextual Performance. *Journal of Applied Psychology*, 81(5), 525-531.
- Whitener, E. M., Brodt, S. E., Korsgaard, M. A., & Werner, J. M. (1998). Managers as Initiators Of Trust: An Exchange Relationship Framework for Understanding Managerial Trustworthy Behavior. *The Academy of Management Review*, 23(3), 513–530. <https://doi.org/10.2307/259292>
- Wilson, G. R. (2011). *Trust or Consequences: The Relationship Between Faculty Trust and Faculty Learning Communities In Higher Education* [Doctoral dissertation]. University of Alabama.
- Yılmaz, C. (2014). *Örgütsel Güven ile Tükenmişlik Arasındaki İlişkide Algılanan Örgütsel Özdeşleşmenin Aracılık Etkisi: Uygulamalı Bir Çalışma*. [Yüksek Lisans Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Young, J. T. (2009). The Newcomer's Path to Trust: Trust-Building Strategies, Experienced Trust and Employee Engagement Among Newly-Hired Employees. *University of Washington*.
- Zaheer, A., McEvily, B., & Perrone, V. (1998). Does Trust Matter? Exploring the Effects of Interorganizational and Interpersonal Trust on Performance. *Organization Science*, 9(2), 141-159.

Effects of Organizational Trust on Employee Performance (A Research in the Mediterranean Region)

Ercan GÖN

Mehmet GÜVEN

ABSTRACT

Trust is a concept that individuals need in working life as well as in social life. Although it is difficult to define trust as a concept, it has taken place in working life as organizational trust and has found a wide place in the literature. Employees have the obligation to be together with their colleagues, managers and business environment in the working environment. While meeting this obligation, the fact that individuals are not in a climate of trust with each other can cause some difficulties in focusing on work. Ensuring a climate of organizational trust is primarily the responsibility of business management. It is an undoubted fact that the organizational trust perception of the employees will positively reflect on their performance in the enterprises that apply fair management policies to their employees, train their managers like a leader, and respect the personal and business life rights of the employees. It is stated in the literature that organizational trust consists of the components of trust in colleagues, managers and the organization. Within the scope of the study, it was investigated whether each of these components affects employee performance. The research was carried out by applying a questionnaire to 480 employees working in enterprises operating in the provinces of the Mediterranean region and employing 50 or more personnel. Normality, homogeneity, correlation and multiple regression analyzes were performed in the study in which voluntary sampling type was applied. As a result of the multiple regression analysis, it was concluded that the sub-dimensions of organizational trust positively and significantly affect employee performance.

Keywords: *Organizational Trust, Employee Performance, Mediterranean Region, Multiple Regression Analysis.*

Jel Codes: M19, M10

